

2013

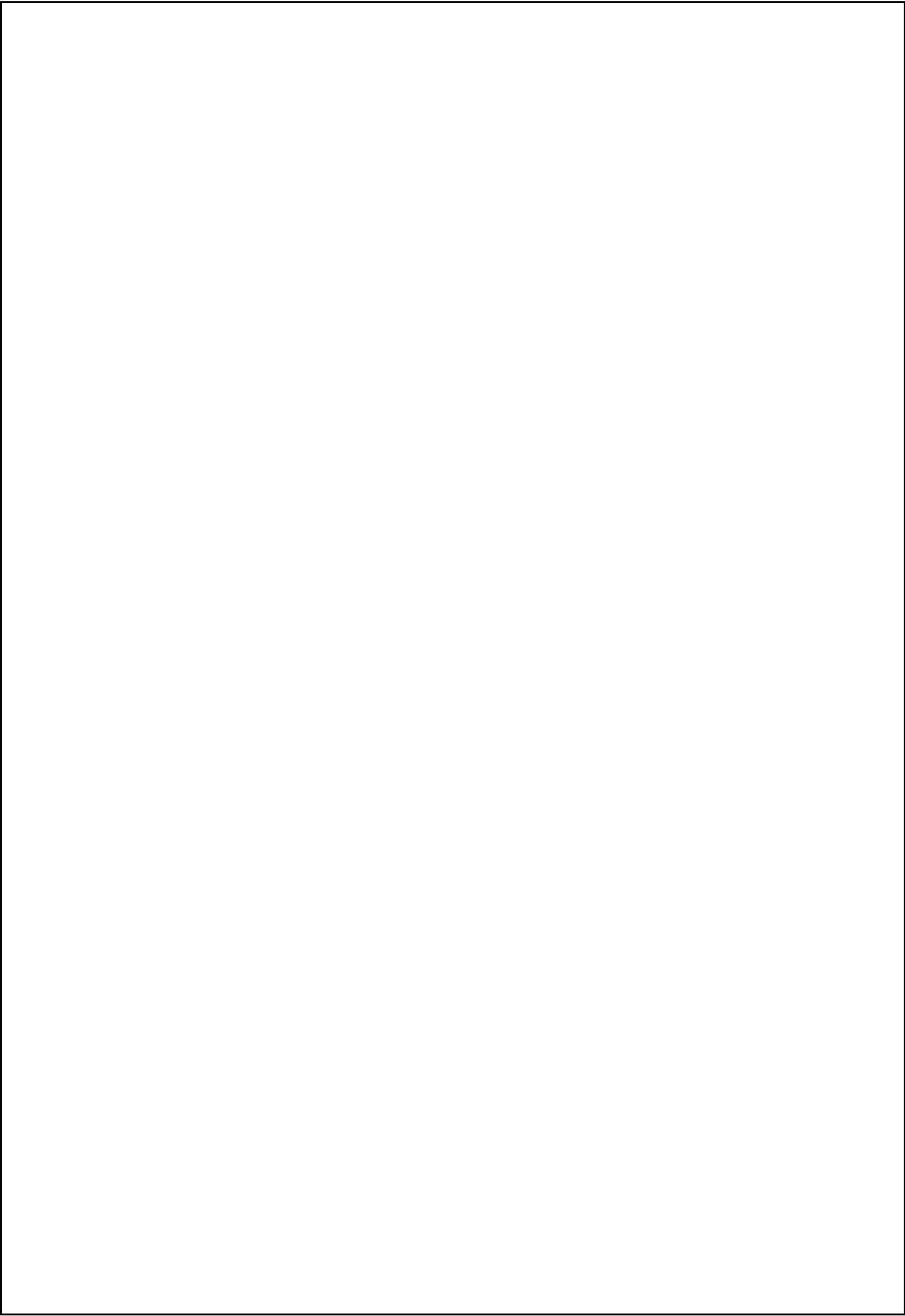
Helsingin
Diakonissalaitoksen säätiö

[RIKOSTEN ENNALTA- EHKÄISY HANKKEEN SOFIE- RAPORTTI]

Tässä raportissa arvioidaan rikosten ennaltaehkäisyhankkeen yhteiskunnallisia vaikutuksia hankkeen tekojen kautta. Hanke toteutettiin vuosina 2012–2013.

Sisällysluettelo

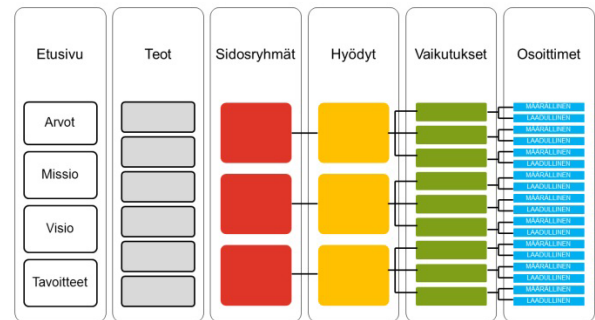
Sofie-järjestelmä arvioinnin työkaluna.....	1
1 Taustatiedot.....	2
1.1 Arvioinnin taustatiedot	2
1.2 Arvioinnin toteutus.....	2
1.3 Organisaation taustatiedot.....	2
1.4 Vaikutustarina hankkeen idean synnystä aina toteutuksen saakka.....	3
2 Rikosten ennaltaehkäisyhankkeen teot	6
2.1 Teko 1: Asumissosiaalinen työ.....	6
.....	6
2.3 Teko 3: Luovan toiminnan järjestäminen.....	7
2.4 Teko 4: Aukkaiden osallistaminen toiminnan suunnitteluun.....	7
2.5 Teko 5: Koulutuksen järjestäminen	8
2.6 Teko 6: Korvaushoidon järjestäminen.....	8
2.7 Teko 7: Ympäristötyö.....	8
3 Vaikutusarviointi.....	9
3.1 Sidosryhmä 1: Asumispalveluiden asukkaat	9
3.2 Sidosryhmä 2: Asumispalveluiden henkilöstö	21
3.3 Sidosryhmä 3: Viranomaiset.....	24
3.4 Sidosryhmä 4: Lähiympäristö.....	25
3.5 Sidosryhmä 5: Helsingin Diakonissalaitos	29

Sofie-järjestelmä arvioinnin työkaluna

Helsingin Diakonissalaitos on ottanut käyttöön Sofie-järjestelmän, jonka avulla esitetään toiminnan yhteiskunnallisia vaikutuksia inhimilliset ja yhteisölliset näkökulmat esiin tuovina määrällisinä, laadullisina ja rahamääräisinä vaikutuksina eri sidosryhmien näkökulmista. Sofie on suomalaisen Syfo Oy:n kehittämä ja ImpactHouse ry:n ylläpitämä järjestelmä, jonka nimi tulee sanoista Social, Financial, Ecological Impacts. Sofie yhdistää kaksi kansainvälisesti tunnettua arviointimenetelmää, sosiaalisen tilinpidon ja SROI-analyysin (Social Return on Investments). Sofien etuja ovat Internetissä toimivat verkkopalvelu, sidosryhmät osallistava yhteisöllinen arviointiprosessi ja vaikutustarinat, jotka osoittavat todentuntuisesti toiminnan aikaansaaman muutoksen.

Sofie-järjestelmässä arvioinnin pohjana ovat organisaation arvot, missio ja visio, kuten alla olevassa kuvassa havainnollistetaan. Arviointi aloitetaan pohtimalla tavoitetta, jonka organisaatio pyrkii saamaan aikaan arvioitavana ajanjaksona. Teot ovat konkreettisia toimenpiteitä, joilla asetettuihin tavoitteisiin pyritään. Arvioinnissa ei kuitenkaan luoda suoraa suhdetta yksittäisten tekojen ja yksittäisten vaikutusten välille. Teot kohdistuvat sidosryhmään ja niiden kokonaisuudesta seuraa vaikutuksia. Toimintaa arvioidaan valittujen sidosryhmien näkökulmista yksi kerrallaan. Kunkin sidosryhmän kohdalla pohditaan mitä hyötyä hanke sidosryhmälle tuottaa. Hyöty pilkotaan konkreettisiksi vaikutuksiksi, joita toiminta tuottaa. Vaikutukset osoitetaan tosiksi osoittimilla, jotka voivat olla määrällisiä tai laadullisia. Vaikutuksista kootaan lopuksi vaikutustarina, joka kertoo mitä muutoksia sidosryhmän elämässä on hankkeen ansiosta tapahtunut.

1 Taustatiedot

1.1 Arvioinnin taustatiedot

Arvioinnin tarkoitus oli tuottaa tietoa toiminnallisten, osallistavien ja luovien hankkeiden vaikutuksista asumispalveluyksiköiden asukkaiden rikollisen toiminnan ennaltaehkäisyyn ja vähentämiseen. Arviointi toteutettiin Helsingin Diakonissalaitoksen Asumispalveluiden Alppikadun tuetun ja tehostetun tuetun asumisyksiköissä.

Asumispalveluissa toteutetun ns. aktiivisen asumisen toiminnot ovat suhteellisen uusia ja niitä kehitetään jatkuvasti. Järjestelmällisesti kerätty tieto on ennaltaehkäisevien menetelmien kehittämisen kannalta ensiarvoisen tärkeää.

1.2 Arvioinnin toteutus

Hankkeen arviointi toteutettiin Helsingin Diakonissalaitoksen asumispalveluissa 1.8.2012-30.6.2013. Vaikutusten arvioinnin välineenä käytettiin Sofie-arviointityökalua, jonka on kehittänyt suomalainen Syfo Oy ja jota ylläpitää ImpactHouse ry. Arvioinnin käytännön toteutuksen aloitti osastonhoitaja Anna Hyytiäinen. Vastaava ohjaaja Tuiku Valve kirjoitti kirjallisuuskatsauksen. Arviointikokonaisuuden suunnittelusta ja toteutuksesta vastasi ohjaaja Juha Soivio. Arviontia ohjasi varainhankintapäällikkö Kristiina Elenius. Erityisasiantuntija Outi Kuikanmäki kommentoi valmiin arvioinnin.

Arvioinnissa haastateltiin yhteensä 25 henkilöä, joista 12 asui Alppikadun asumisyksiköissä. Haastatelluista kahdeksan oli Helsingin Diakonissalaitoksen työntekijöitä ja viisi ulkopuolisia toimijoita.

Arviointiraportin kulku noudattaa Sofie-järjestelmän logiikkaa. Ensin esitellään hankkeessa toteutetut toimenpiteet eli teot. Sen jälkeen hanketta arvioidaan valittujen sidosryhmien näkökulmista yksi kerrallaan. Kunkin sidosryhmän kohdalla on ensin pohdittu mitä hyötyä hanke sidosryhmälle tuottaa. Sidosryhmän kokema hyöty on sen jälkeen pilkottu konkreettisiksi vaikutuksiksi, joita hanke toiminnallaan tuottaa. Vaikutukset osoitetaan tosiksi osoittimilla, jotka ovat joko määrällisiä tai laadullisia, tai molempia. Vaikutuksista kootaan

lopuksi vaikutustarina, joka kertoo mitä muutoksia sidosryhmän elämässä on hankkeen ansiosta tapahtunut.

1.3 Organisaation taustatiedot

Arvot

Helsingin Diakonissalaitoksen arvot ovat kristillinen lähimmäisenrakkaus ja ihmisarvo.

Missio

Jokaiselle ihmisarvoinen huominen.

Visio

Helsingin Diakonissalaitos on rohkean diakonian edelläkävijä ja kestävästi hyvinvoinnin rakentaja.

Hankkeen tavoitteena oli asumispalveluyksiköiden asukkaiden rikoskierteen katkaisu ja ennaltaehkäisy. Menetelmiä oli kolme: asukkaiden osallistaminen toiminnan suunnitteluun, toiminnalliset ryhmät ja luova toiminta. Keskeisellä sijalla tässä hankkeessa oli mitata muutosta, joka tapahtui hankkeen aikana asukkaiden elämässä. Käytännössä siis selvitettiin katkeako asukkaan rikoskierre ja muuttuuko hänen käyttäytymisensä hallitummaksi.

Pitkällä tähtäimellä syrjäytyneiden ihmisten sitoutuminen oman toimintakyvyn parantamiseen ja kuntoutumiseen edistää koko yhteiskunnan vakautta ja säilyttää yhteiskuntarauhaa. Hankkeen vaikutuksista tehtiin nyt käsillä oleva yksityiskohtainen arviointiraportti, joka tuottaa tietoa hanketoimintojen yhteiskunnallisesta vaikutuksesta.

Hankkeen rahoittivat Oikeusministeriö ja Helsingin Diakonissalaitos.

Toiminnan kuvaus

Toiminnan kohderyhmänä olivat Helsingin Diakonissalaitoksen asumispalveluyksiköiden tuetun asumisen asukkaat. Helsingin Diakonissalaitoksella tuetun asumisen paikkoja on 265 ja asukkaat ovat eri elämäntilanteissa olevia miehiä ja naisia. Heidän taustaansa kuuluu usein pitkäaikainen asunnottomuus, päihde- ja mielenterveysongelmat sekä vaikeudet sosiaalisissa suhteissa. Asumispalveluissa työskentelee 200 työntekijää ja budjetoitu liikevaihto on 16,2 miljoonaa euroa vuodelle 2014.

Hankkeen lähtökohtana oli ajatus siitä, että asukkaiden osallistaminen toiminnan suunnitteluun, toiminnallisiin ryhmiin ja luovaan toimintaan on vaihtoehto päihteiden käytölle ja rikolliselle toiminnalle. Se edesauttaa toimintakyvyn säilymistä, vastuunottoa oman arjen haltuunotosta sekä parhaimmillaan jopa syrjäytymiskiirteen katkeamista ja mahdollisuuksien mukaista kuntoutumista. Vaativan kohderyhmän tapauksessa kuntoutumisella tarkoitetaan ensisijaisesti hallitsemattoman käyttäytymisen vähenemistä tai käyttäytymisen muuttumista hallitummaksi.

Asumisyksiköissä toteutettavaa toimintaa olivat yksiköiden omat yhteisökokoukset, ryhmät, retket ja leirit sekä erilaiset tapahtumat, joita suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä asukkaiden kanssa. Oleellinen osa asukkaiden osallistamista ja aktivointia ovat olleet säännölliset yhteisövalmennukset eli ns. Kaapeli-valmennukset, joita toteutettiin sekä asukkaiden omina valmennuksina että asukkaiden ja henkilöstön yhteisinä valmennuksina. Yhdessä Helsingin Diakonissalaitoksen Kansalaistoiminta-areenan kanssa asukkaat suunnittelivat ja toteuttivat luovaa toimintaa, kuten taidetapahtumia ja -esityksiä. Helsingin Diakonissalaitoksen omistaman Helsingin Diakoniaopiston kanssa toteutettiin valmentavaa Oma tuoli -koulutusta. Lisäksi asukkaita työskenteli kuntouttavassa työtoiminnassa mm. yksiköiden siivoustehtävissä. Yhteisöllisyyden ja osallistamisen myötä asukkaita tuettiin ottamaan vastuuta itsestään, asuinyhteisön toimivasta arjesta sekä lähiympäristöstä.

Asukkaiden aktivointi ja osallistaminen edellyttävät yksiköiden henkilöstöltä uudenlaista asennetta ja ajattelutapaa, jossa puolesta tekemisen sijaan asioita suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä, tasavertaisina yhteisön jäseninä. Uudenlaisen ajattelutavan ja kulttuurin muodostumisessa olivat Kaapeli-valmennukset avainasemassa niin henkilöstölle kuin asukkaillekin. Vastuun antaminen asukkaille sekä asukkaiden kehittämistoiveiden ja tarpeiden aito kuuleminen ovat yhteisöllisen toiminnan kulmakiviä. Myös asukkaiden motivointi, kannustus ja rohkaisu osallisuuteen ovat oleellinen osa henkilöstön roolia.

Asukkaiden osallistamisen, toiminnallisten ryhmien ja luovan toiminnan menetelmien taustalla on Helsingin Diakonissalaitoksen asumipalveluissa ja erityispäiväkeskuksissa toteutettava ihmisarvolähtöinen kuntoutusmalli, jossa ei edellytetä ihmisen muuttumista. Kokemus ihmisarvosta ja ihmisarvoisen elämän edistämisen ovat tässä mallissa kuntoutumisen lähtökohtia.

Kuntoutuksen tavoitteena on toimintavalmiuksien lisääminen luomalla mahdollisuuksia ottaa omat toimintavalmiudet käyttöön ja elää inhimillisesti arvokasta elämää omista lähtökohdista käsin. Ihmisen hyvinvoinnin ajatellaan riippuvan sekä yhteiskunnan rakenteista että ihmisen henkilökohtaisista toimintavalmiuksista. Toimintavalmiudet (perustarpeista huolehtiminen, arkisista askareista selviytyminen, toisten ihmisten kanssa toimiminen) ovat ihmisenä olemisen perusta, ja inhimillistä hyvinvointia arvioitaessa on otettava huomioon ihmisen toimintavalmiuksien kokonaisuus. Toimintavalmiuksia voidaan edistää mm. mielekkään tekemisen, arjen tuen, koulutusvaihtoehtojen ja työtoiminnan kautta.

Yleisen toimintakyvyn paraneminen tai rikollisen toiminnan väheneminen eivät ole yksittäisten menetelmien tai interventoiden vaikutuksia. Vaikutukset syntyvät muutoksilla ihmisen elämässä ja sen eri osa-alueilla. Ihmisen olemisen laatu ja mahdollisuudet toimia yhteiskunnassa ja lähiyhteisössä muovaavat hyvinvointia. Yksilön toimijuuden muutokset edellyttävät monen erilaisen näkökulman ja toiminnan mahdollisuuden läsnäoloa.

1.4 Vaikutustarina hankkeen idean synnystä aina toteutuksen saakka

Rikosten ennaltaehkäisy -hankkeessa käytettiin kolmea menetelmää: asukkaiden osallistamista toiminnan suunnitteluun, toiminnallisia ryhmiä ja luovaa toimintaa. Hankkeessa arvioitiin muutosta asukkaiden elämässä erityisesti rikollisen toiminnan ja käyttäytymisen hallinnan näkökulmasta. Tärkeimmät sidesryhmät olivat asumispalveluiden asukkaat, henkilökunta, lähiympäristö ja Helsingin Diakonissalaitos.

Rikollisuutta ennaltaehkäiseviksi teoiksi määriteltiin asumissosiaalinen työ, toiminnallisten ryhmien järjestäminen, luovan toiminnan järjestäminen ja koulutus. Näiden lisäksi rikollista toimintaa ehkäisivät korvaushoito ja ympäristötyö.

Asumissosiaalinen työ

Helsingin Diakonissalaitoksen asumispalvelut tarjoavat pitkäaikaisasunnottomille mahdollisuuden asumiseen, jonka tavoitteena on asumisen jatkuvuus Asunto ensin -periaatteen mukaisesti. Asunto ensin -mallissa asumisen edellytyksenä ei lähtökohtaisesti vaadita elämäntapamuutosta. Monella asukkaalla elämänhistoriasta löytyy vaikeita päihde- ja mielenterveysongelmia. Tämän lisäksi monet asukkaat ovat olleet elämänsä aikana vankilassa.

Tutkimukset ovat osoittaneet, että marginaaliasemaan joutuneiden on erittäin vaikea murtautua ulos asemastaan. Oman yhteiskunnallisen aseman kohottaminen on vaikeaa esim. vankeuden painolastia kantaville. Sosiaalista kohoamista vaikeuttavat yksilön hallitsemattomat, jatkuvasti pahenevat ja kasautuvat sosiaaliset ongelmat sekä yhteiskunnan ennakkoluuloisuus ja haluttomuus antaa rikoksiin syyllistyneille todellisia mahdollisuuksia muuttaa elämänsä kulkuaan. (Kygäs 2005) Harvalta asukkaalta löytyy henkilökohtaisten ongelmien hallintaan saamiseen ja elämänsä muuttamiseen vaadittava määrä yksilöllisiä voimavaroja.

Helsingin Diakonissalaitoksen asumissosiaalisessa työssä ennaltaehkäistään rikollista toimintaa mahdollistamalla asumisen jatkuvuus sekä lisäämällä asukkaiden toimintavalmiuksia. Tunnistamalla asukkaiden yksilölliset tarpeet ja valmiudet voidaan heitä tukea paremman elämänhallinnan saavuttamisessa. Asumissosiaalisen työn keskeisiä elementtejä ovat läsnäolo ja kunnioittava vuorovaikutus, joiden avulla rakennetaan luottamusta ja turvallista elinympäristöä.

Asumispalveluiden asukkaille pysyvän asumisvaihtoehdon löytäminen oli lähtökohta rikollisen toiminnan ja häiriökäyttäytymisen vähenemiselle. Asunto mahdollisti oman rauhan, eikä elämän keskeinen sisältö muodostunut enää asunnottomana selviytymisestä. Asumispalveluiden asukkaat kertoivat, että heidän rikollinen toimintansa ja häiriökäyttäytymisensä vähentyi asumisen vakiintumisen tai päihteidenkäytön paremman hallitsemisen myötä. Monessa tapauksessa nämä molemmat seikat edesauttoivat rikollisen toiminnan vähentymistä. Vakituksen asunnon saamisen ja korvaushoidon aloittamisen myötä tarve varastaa taloudellisista syistä ei ollut yhtä polttava kuin aiemmin. Asunnottomana elämiseen ja päihteiden käyttöön kiinteästi liittyvä häiriökäyttäytyminen ja väkivaltaiset yhteenotot vähenivät myös.

Asumissosiaalinen työ ei vaikuta rikolliseen toimintaan suoraan, mutta sen avulla luodaan olosuhteet, joissa asukas voi ryhtyä muuttamaan elämänsä suuntaa. Asumisen vakiintumisen lisäksi asumisyksiköissä nousi vahvasti esiin työntekijän ja asukkaan keskinäisen luottamuksen merkitys. Luottamus työntekijään syntyy työntekijöiden mukaan hitaasti ajan kanssa. Luottamuksen myötä asukkaat kertovat herkemmin henkilökohtaisista asioistaan. Luottamus vaikuttaa myös asukkaan haluun ottaa apua vastaan. (Railo & Riipinen 2013)

Toiminnallisten ryhmien järjestäminen, suunnittelu ja luova toiminta

Pysyvän asunnon järjestäminen ei ole vähentänyt kaikkien asukkaiden päihteidenkäyttöä tai rikollista toimintaa. Asunto tarjoaa kuitenkin puitteet arvioida omaa elämää uudestaan, jolloin keskeiseksi teemaksi nousee ajankäyttö ja mielekäs tekeminen. Tähän tarpeeseen Helsingin Diakonissalaitoksella on pyritty vastaamaan osallistamalla asukkaita toiminnan suunnitteluun, järjestämällä toiminnallisia ryhmiä ja luovaa toimintaa ja koulutusta, sekä ympäristötyöllä.

Asumisyksiköissä ja Kansalaistoiminta-areenalla järjestettävät toiminnalliset ryhmät pyrittiin järjestämään asukkaiden toiveiden mukaisesti ja niiden sisältö vaihteli retkistä ja kokkausryhmistä elokuvien katseluun ja karaokeen. Toiminnalliset ryhmät noudattivat matalan kynnyksen periaatetta eli päihtymystila ei ollut osallistumisen este. Tällä tavoin haluttiin mahdollistaa myös niiden asukkaiden osallistuminen, jotka ovat vaikean päihdeongelmansa vuoksi syrjäytyneet ympäröivän yhteiskunnan tarjoamasta toiminnasta. Haastatteluaineiston nojalla toimintamalli vaikuttaa perustellulta: ajan myötä yksittäiset osallistumiset muuttuivat joillakin yksilöillä säännölliseksi osallistumiseksi ilman päihteitä. Osallistuminen toiminnallisiin ryhmiin synnytti tunteen osallisuudesta ja antoi mahdollisuuden kokeilla (uudestaan) tekemistä, jonka keskeinen sisältö ei liity päihteisiin.

Mielekäs ajankäyttö ja tekeminen vähensivät asukkaiden päihteidenkäyttöä. Toimintoihin osallistuneiden kertomuksissa hahmottui kaari, jossa asunnon saanti ja päihteiden käytönhallinta esim. korvaushoidon avulla avasi elämässä tilaa uudenlaiselle toiminnalle. Uusi toiminta tuki edelleen rikollisesta toiminnasta luopumista ja päihteiden käytön parempaa hallintaa. Asukkaiden ja henkilökunnan mukaan toiminnallisiin ja luoviin ryhmiin, koulutukseen, työtoimintaan ja Kaapeli -valmennukseen osallistuneiden asukkaiden elämänhallinta parani. Tämä näkyi mm. päihteidenkäytön parempana hallintana, yksikössä ja yhteisössä elämisen sujuvuutena ja haasteellisen tai väkivaltaisen käytöksen vähenemisenä. Toimintaan osallistumisen ja toiminnan suunnittelun nähtiin tuovan onnistumisen kokemuksia, tunnetta yhteisöön kuulumisesta, kokemusta osallisuudesta ja vaikutusmahdollisuudesta sekä omasta osaamisesta. Nämä kokemukset ovat merkityksellisiä asukkaan itsetunnon kohenemisen kannalta. Itsensä toteuttaminen oli mahdollista erityisesti luovassa toiminnassa, jota järjestettiin sekä toiminnallisissa ryhmissä että yhteistyössä ulkopuolisten toimijoiden kanssa järjestetyissä tanssi- ja teatteriproduktioissa.

Ajallisesti asunnon saaminen ja päihteiden käytön väheneminen näyttivät edeltävän aktivoitumista toiminnallisuuteen ja oman elämän parempaa hallintaa. Toisaalta haastatteluissa korostui myös kehityskulkujen rinnakkaisuus ja päällekkäisyys: rikollisesta toiminnasta luopuminen voi olla aaltoilevaa etenemistä, jota jaksottavat useat yritykset ja erehdykset. Toiminnallisuus nähtiin välttämättömänä tukena ja vaihtoehtona, jota ilman asuminen ja päihteiden käytön hallinta eivät kannattelisi rikoksettoman arjen rakentamisessa.

Koulutuksen järjestäminen

Kaapeli -valmennus ja Helsingin Diakonissaopiston toteuttama Oma tuoli -koulutus tarjosivat asukkaille mahdollisuuden pitkäjänteisempään elämänhallinnallisten taitojen ja omien toimintavalmiuksien kehittämiseen.

Kaapeli -valmennuksessa asukkaat ja työntekijät työskentelivät yhdessä yhteisöllisyyden kehittämiseksi. Rikollisen toiminnan ennaltaehkäisemisen kannalta valmennuksen keskeinen vaikutus liittyi yhtäältä yhteisöllisyyden lisääntymiseen ja toisaalta osallisuuden tunteen vahvistumiseen. Yksi Kaapelin vahvuuksista on yhteistyön rakentuminen asukkaiden ja henkilökunnan välillä projekteissa, joissa yhdessä suunnitellaan ja toteutetaan asumisen arkeen liittyvä kehittämisprojekti. Kaapelissa oma kokemus ja asiantuntijuus kanavoidaan toiminnaksi lähiympäristön ja yhteisön asioitten eteen. Kaapelivalmennus on askel marginaalista ja vastakkainasettelusta kohti yhteistyötä ja aktiivisempaa kansalaisuutta. Vahvan yhteisöllisyyden voidaan arvioida vähentävän häiriökäyttäytymistä.

Oma tuoli- koulutuksessa työskentely oli yksilökeskeisempää ja räätälöitiin jokaisen oppilaan lähtökohtia ja tarpeita vastaavasti. Tavoitteena oli henkilökohtaisten valmiuksien parantaminen siten, että jatkokouluttautuminen tai työelämään sijoittuminen olisi mahdollista. Kouluttautumisen mahdollisuus on tärkeä tekijä yksilön rikollisen käyttäytymisen ennaltaehkäisyssä. Yksilölliset onnistumiset koulutuksessa heijastuvat käyttäytymisen ja roolimalliuden kautta myös asumisyksiköiden arjessa lisääntyneenä aktiivisuutena.

Ympäristötyö

Alppikadun asumisyksiköt tekevät yhteistyötä oman kaupunginosan eri toimijoiden, asukkaiden ja yritysten kanssa. Keskeinen toimintamuoto on puuttuminen ympäristössä esiintyviin häiriöihin. Ympäristötyöntekijä päivystää ympärivuorokautisesti ja tarvittaessa selvittelee asukkaiden lähialueella aiheuttamia häiriöitä. Ympäristötyöhön kuuluu myös asumispalveluiden

toiminnan tunnettuuden lisääminen osallistumalla kaupunginosan asukasyhdistysten tilaisuuksiin ja järjestämällä tilaisuuksia yhdessä asukasjärjestöjen kanssa.

Ympäristötyö onnistui luomaan toimivan yhteistyön alueen yrittäjien kanssa. Yhteistyön toimivuus perustuu pitkälti kasvokkaiseen vuorovaikutukseen ympäristötyöntekijän, yrittäjän ja asukkaan kanssa. Tuttuun ympäristötyöntekijään on häiriötilanteessa helppo ottaa yhteyttä ja asukkaiden tullessa tutuiksi häiriöt yhtäältä vähenevät ja toisaalta niiden selvittäminen on helpompaa. Ympäristötyöhön osallistuneiden asukkaiden kohdalla vastuunotto lähiympäristöstä ja sen viihtyvyydestä lisääntyi. Häiriökäyttäytyminen ja epäsiisteys asumispalveluyksiköiden lähiympäristössä vähenivät. Asukkaiden tunne omaan asuinalueeseen kuulumisesta vahvistui.

Osallistuminen kaupunginosan asukasyhdistyksen kokouksiin muutti asumispalveluyksiköiden aiemmin kohtaamaa pääsääntöisesti negatiivista vastaanottoa myönteisemmäksi. Kallion kaupunginosan luonteeseen kuitenkin perinteisesti kuuluu erilaisten elämäntapojen rinnakkaiselo. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston työntekijöiden ja poliisin mukaan asumisyksiköiden olemassaolo on jopa rauhoittanut lähiympäristöä tarjoamalla kodin katujen asunnottomille. Aktiivinen ympäristötyö sekä asukkaiden ja alueen toimijoiden yhteistyö tapahtumien järjestämisessä ja vapaaehtoistyön kautta vahvistivat rinnakkaiselon mahdollisuuksia. Ihmisten välisellä suoralla vuorovaikutuksella näytti olevan keskeinen asema turvallisuuden tunteen ja keskinäisen luottamuksen rakentamisessa niin yhdessä tekemisessä kuin ongelmatilanteiden ratkaisussakin.

Korvaushoidon järjestäminen

Asukkaan päihderiippuvuuden hoito vähensi laittomien päihteiden käyttöä ja päihteidenkäyttöä rahoittavaa rikollista toimintaa.

Lähdeviitteet

Kyngäs, Margit (2000) Vankeus miehen elämänkulussa: tutkimus nuorena rikoksentehtäjänä vankilaan tuomittujen miesten lapsuudesta, vankeusajasta ja vankeuden jälkeisestä elämästä, Lapin yliopisto, Rovaniemi.

Railo, Katja & Päivi Riipinen (2013) Asunto ensin: Matalan kynnyksen sosiaalista kuntoutusta Auroratalon naistyydessä, Opinnäytetyö, Sosionomi (AMK), Sosiaalialan koulutusohjelma, Metropolia Ammattikorkeakoulu, <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201304265210> [luettu 8.4.2013].

2 Rikosten ennaltaehkäisyhankkeen teot

Sofie-arvioinnissa teoilla tarkoitetaan konkreettisia toimenpiteitä, joilla pyritään asetettuihin tavoitteisiin. Rikosten ennaltaehkäisyhankkeessa oli seitsemän tekoa: 1) asumissosiaalinen työ, 2) toiminnallisten ryhmien järjestäminen, 3) luovan toiminnan järjestäminen, 4) asukkaiden osallistaminen toiminnan suunnitteluun, 5) koulutuksen järjestäminen, 6) korvaushoidon järjestäminen ja 7) ympäristötyö. Kunkin teon kuvauksen yhteydessä mainitaan tekoon liittyvät sidosryhmät.

2.1 Teko 1: Asumissosiaalinen työ

Sidosryhmät, joihin teolla oli vaikutusta

Asumispalveluiden asukkaat

Asumispalveluiden henkilöstö

Helsingin Diakonissalaitos

Teon kuvaus

Asumissosiaalisen työn ensisijainen tavoite on asumisen turvaaminen ja asunnottomuuden ennaltaehkäisy.

Vaikeasti asutettavien henkilöiden erityispalveluiden perustehtäviin kuuluu asukkaan yksilöllisen palvelutarpeiden tunnistaminen, niihin vastaaminen sekä joustava reagoiminen niissä tapahtuviin muutoksiin. Asumispalveluiden henkilöstön ensisijainen rooli on tukea asukkaan asumisen onnistumista ja ohjata häntä julkisten palveluiden käyttöön. Asukasta motivoidaan, valmennetaan ja tarvittaessa saatetaan palveluihin. Tuettu asuminen nivoutuu kiinteästi julkiseen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmään, jonka palveluita ohjataan käyttämään monipuolisesti, tarkoituksenmukaisesti ja oikea-aikaisesti. Samalla pyritään varmistamaan palveluiden käytön onnistuminen ja jatkuvuus sekä asukkaan sitoutuminen hoitoon ja lääkitykseen.

Arjen hallintaan pureudutaan henkilökohtaisella kuntoutus- ja palvelusuunnitelmalla, jossa arvioidaan asukkaan tarpeet, suunnitellaan ohjaus, valmennus ja yhdessä tekemisen osiot käytettävissä olevien resurssien avulla. Palvelusuunnitelma tehdään yhdessä asukkaan kanssa, asukkaan ollessa oman asiansa asiantuntija ja toimeksiantaja. Suunnitelmaa täydennetään ja muunnetaan asukkaan tarpeiden

mukaisesti. Yksilökohtainen palvelusuunnitelma voi sisältää myös kuntouttavia pienryhmiä, joissa opetellaan erilaisia arjen toimia.

Asumissosiaaliseen työhön kuuluu myös asukkaiden yksityisyyden turvaaminen siten, että mahdollistetaan yhteisöllisyys sitä haluaville, mutta ei pakoteta ketään olemaan mukana toiminnassa, silloin henkilö ei sitä itse halua. Merkittävä osa asumissosiaalista työtä on läsnäolo ja luottamuksellisten suhteiden luominen asukkaisiin.

2.2 Teko 2: Toiminnallisten ryhmien järjestäminen

Sidosryhmät, joihin teolla oli vaikutusta

Asumispalveluiden asukkaat

Asumispalveluiden henkilöstö

Helsingin Diakonissalaitos

Teon kuvaus

Toiminnallisten ryhmien tavoitteena on asukkaan elämänhallinta ja itsenäisyys. Toiminnan mahdollistamisen avulla tuetaan sosiaalista kuntoutumista. Toiminnallisuus ymmärretään myös ihmisarvokysymykseksi siten, että vain toiminnan kautta ihminen voi toteuttaa omaa ihmisarvoaan.

Asumispalveluiden yhteisöllisyyden tukena toimii Alppikadun korttelissa sijaitseva Kansalaistoiminta-areena. Se on Raha-automaattiyhdistyksen ja Helsingin Diakonissalaitoksen rahoittama erityispäiväkeskus, joka tarjoaa kävijöilleen matalan kynnyksen yhteisöllistä toimintaa. Kansalaistoiminta-areena tuo yhteen asukkaat ja henkilökunnan ja on avoin myös muille palvelunkäyttäjille, vapaaehtoisille ja kaupunkilaisille. Lisäksi se järjestää retkiä, kursseja ja tapahtumia. Arkisin kävijöitä on noin 20-30 henkilöä päivässä, tiistain ja torstain toimintapäivissä noin 40-60 henkilöä. Kävijöistä noin 60 % on asumispalveluyksiköiden asukkaita.

Kansalaistoiminta-areenalla on mahdollista aktivoitua kävijästä vapaaehtoiseksi. Noin puolet Kansalaistoiminta-areenalla toimivista vapaaehtoisista on asumispalveluiden asukkaita ja puolet korttelin ulkopuolella asuvia. Aktiivisia vapaaehtoisia on kymmenkunta ja heistä useat ovat käyneet Helsingin Diakonissalaitoksen tarjoaman Kaapeli-valmennuksen.

Vapaaehtoiset vastaavat tiistai-aamujen aamupalan järjestämisestä sekä toimintatorstaista. He osallistuvat tapahtumien ja retkien suunnitteluun ja toteuttamiseen. Vapaaehtoisten joukosta valitaan Kansalaistoiminta-areenan isäntä ja emäntä aina kahdeksi viikoksi kerrallaan. Heidän tehtävänä on huolehtia päiväkeskuksen arjesta, kuten kahvinkeitosta, siisteydestä ja päivystyksestä. Vapaaehtoisille maksetaan tästä kaksi euroa tunnilta.

Asumispalveluiden henkilökunta organisoii ja toteuttaa ryhmiä yhdessä asukkaiden kanssa. Asumisyksiköissä toiminnan järjestäminen on ollut epäsäännöllisempää kuin Kansalaistoiminta-areenalla ja toiminnoissa on ollut paljon yksikkökohtaista vaihtelua. Yksiköissä järjestetään myös työtoimintaa, josta saa työosuusrahan. Auroratalossa järjestetään esimerkiksi siivousta työtoimintana.

2.3 Teko 3: Luovan toiminnan järjestäminen

Sidosryhmät, joihin teolla oli vaikutusta

Asumispalveluiden asukkaat

Asumispalveluiden henkilöstö

Lähiympäristö

Helsingin Diakonissalaitos

Teon kuvaus

Taide- ja kulttuuri eivät normaalisti kuulu asumispalveluasukkaiden elämään. Tarkoituksena ei ole tuottaa heille ainoastaan taide-elämyksiä, vaan mahdollistaa osallisuus taiteen tekemisessä, mikä edesauttaa toimintakyvyn säilymistä ja vastuunottoa oman arjen haltuunotosta. Toiminta on kynnyksetöntä ja asukkaat, joista osalle tavalliset arkipäivän selviytymiseen kuuluvat asiat voivat olla ylivoimaisia, saavat mahdollisuuden hankalien asioiden ulkoistamiseen ja käsittelemiseen taiteen keinoin.

Helsingin Diakonissalaitoksen Alppikadun korttelissa taide- ja kulttuuritoimintaa on eniten tarjolla Kansalaistoiminta-areenalla. Tapahtumat sisältävät maksuttomia kulttuuri-, liikunta- ja taidetapahtumia, kuten musiikkia, teatteria, liikuntaa, erilaisia työpajoja ja kuvataidetta. Taide- ja kulttuuritapahtumat ovat avoimia kaikille kaupunkilaisille.

Kansalaistoiminta-areena mahdollistaa ihmisen osallisuuden yhteisöllisyyteen ja luovuuteen riippumatta elämäntilanteesta. Se tarjoaa mahdollisuuden osallistua erilaisiin ryhmätoimintoihin, joita ohjaavat kulttuurin, liikunnan ja taiteen ammattilaiset. Toiminnan lähtökohtana on yhteisöllisyys ja kaikilla kävijöillä on mahdollisuus siirtyä kävijästä toimijaksi ja edelleen vapaaehtoiseksi. Kansalaistoiminta-areenalla kävijöitä innostetaan osallisuuteen rohkaisemalla heitä mukana toiminnan suunnitteluun ja sen toteuttamiseen.

Taide- ja kulttuuritoimintaa vetävät kulttuurituottaja, työntekijät ja vapaaehtoiset, joista osa on taide- ja kulttuurialan ammattilaisia, osa puolestaan innokkaita harrastajia.

Lähdeviite

Railo, Katja & Päivi Riipinen (2013) Asunto ensin: Matalan kynnyksen sosiaalista kuntoutusta Auroratalon naistyössä, Opinnäytetyö, Sosionomi (AMK), Sosiaalialan koulutusohjelma, Metropolia Ammattikorkeakoulu, <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201304265210> [luettu 8.4.2013].

2.4 Teko 4: Asukkaiden osallistaminen toiminnan suunnitteluun

Sidosryhmät, joihin teolla oli vaikutusta

Asumispalveluiden asukkaat

Asumispalveluiden henkilöstö

Helsingin Diakonissalaitos

Teon kuvaus

Helsingin Diakonissalaitoksen asumisyksiköissä rohkaistaan asukkaita osallistumaan asioiden hoitoon ja lisäämään vastuunottoa omasta hyvinvoinnista ja samalla myös asuinympäristöstä. Yksilöllisillä ja joustavilla ratkaisuilla pyritään välttämään passivoivaa laitospaikkaa ja mahdollistamaan asukkaalle vuorovaikutuksellinen, rikastava yhteisö.

Asukkaiden osallisuutta asumispalveluyksiköiden toiminnassa on lisätty kolmella eri tavalla. Ensinnäkin asumispalveluissa on otettu käyttöön työntekijöiden ja asukkaiden yhteinen kehittämisiltapäivä, jossa käsitellään asumisyksikön asioita koko työryhmän, yksikönjohtajan ja mukana olevien asukkaiden kesken. Aiheena voivat olla esimerkiksi hyvinvointitutkimuksen tulokset tai

palvelusuunnitelman käyttö asumisen arjessa. Eräät asukkaat sanoittivat uutta toimintatapaa toteamalla, että ”kummaa, kun ette ole aiemmin huomanneet meiltä kysyä”.

Toinen osallisuutta lisäävä toimintatapa on Kaapeli -yhteisövalmennuksen järjestäminen. Valmennus järjestettiin aluksi henkilöstölle, jotta sosiaali- ja terveydenhoitoalan ammattilaiset, oppisivat antamaan asukkaille enemmän tilaa ja vaikutusmahdollisuuksia. Valmennus lisää ammatillista osaamista ja vahvistaa yhteisöarakeita. Henkilöstön Kaapelivalmennukset aloitettiin Helsingin Diakonissalaitoksella 2009.

Henkilöstölle suunnattujen valmennusten rinnalla alkoivat vuonna 2010 asukkaiden omat valmennukset, ja vuodesta 2011 alkaen asukkaat ja henkilöstö ovat osallistuneet yhteisiin valmennuksiin. Tavoitteena on voimaannuttaa koko yhteisöä sekä lisätä asukkaiden osallisuutta ja vastuunottoa yhteisten asioiden hoidossa.

Kolmas tapa lisätä osallisuutta ja asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia ovat yksiköissä järjestettävät yhteisökokoukset. Yhteisökokouksissa keskustellaan ja päätetään yksikön arkeen liittyvistä asioista. Asukkaita rohkaistaan esittämään omia ajatuksiaan yhteisön asioista.

Lähdeviitteet

Kylmälä, Jouni & Kirsti Rinta-Panttila & Kristiina Korhonen (2011) Henkilöstön yhteistyön osaamisen kehittämishanke 2010-2011: CABLE (Community Action Based Learning for Empowerment) -metodiikka työyhteisöjen kehittämisessä, Helsingin Diakonissalaitos, julkaisematon loppuraportti.

Jouko Porkka and Marja Pentikäinen (toim.) Community of the Future Challenges and New Approaches to Community Based Social Work and Diaconia from the CABLE Approach. Diaconia-ammattikorkeakoulu, Helsinki 2013

2.5 Teko 5: Koulutuksen järjestäminen

Sidosryhmät, joihin teolla oli vaikutusta

Asumispalveluiden asukkaat

Asumispalveluiden henkilöstö

Helsingin Diakonissalaitos

Vuonna 2012 Helsingin Diakonissalaitoksella aloitettiin uutena koulutusmuotona Oma Tuoli -koulutus, jonka Helsingin Diakoniaopisto toteuttaa yhteistyössä asumispalveluiden kanssa. Koulutus on räätälöity asumispalveluiden asukkaille, jotka ovat alun perin tulleet palveluiden piiriin asunto ensin –periaatteen mukaisesti ja kokevat nyt olevansa muutoskohdassa omassa elämässään. Koulutuksessa tuetaan opiskelijoiden arjenhallintataitoja, päihteettömyyttä sekä valmiuksiaan työllistyä tai löytää opiskelupaikka.

Koulutukseen osallistui kahdeksan opiskelijaa, joista monilla oli taustalla kymmeniä vuosia kestänyt päihdeongelma. Koulua käytiin päivittäin klo 9.15-13.00, jonka jälkeen opiskelu jatkui asumisyksikössä yksilöllisten suunnitelmien mukaisesti. Koulu oli valmentautumista itsenäiseen elämään sisältäen koulutusta ja kuntoutusta, arjentaitoja, yhteiskunnassa toimimista, ryhmätöitä, retkiä, tietoteknisiä taitoja ja yhteistyötaitojen hiomista.

2.6 Teko 6: Korvaushoidon järjestäminen

Sidosryhmät, joihin teolla oli vaikutusta

Asumispalveluiden asukkaat

Asumispalveluiden henkilöstö

Lähiympäristö

Helsingin Diakonissalaitos

Opioidiriippuvaisten asukkaiden on mahdollista päästä kuntouttavaan tai haittoja vähentävään korvaushoittoon. Hoidon tavoitteena on asukkaan kuntoutuminen ja päihteettömyys.

2.7 Teko 7: Ympäristötyö

Sidosryhmät, joihin teolla oli vaikutusta

Asumispalveluiden asukkaat

Asumispalveluiden henkilöstö

Lähiympäristö

Viranomaiset

Helsingin Diakonissalaitos

Teon kuvaus

Helsingin Diakonissalaitoksen Alppikadun kaltaisessa suuressa asumiskompleksissa turvallisuus ja viihtyvyys ja erityisesti liittyminen muuhun kaupunkiin ovat tärkeitä elementtejä. Niiden takaamiseksi tehdään ympäristötyötä. Alppikadun korttelissa toimii ympäristöyöntekijä, joka tarvittaessa jalkautuu selvittämään häiriöitä ja sovittelee asumispalveluyksiköiden asukkaiden ja muun ympäristön välisiä konflikteja. Alppikadun ympäristöyöntekijä on puhelimitse tavoitettavissa ympäri vuorokauden, jolloin esiin tuleviin ongelmiin voidaan puuttua heti.

Asumisyksiköt ja niiden asukkaat saavat paikallista julkisuutta, myös kielteistä not-in-my-backyard (Nimby) -reagoitua. Ympäristöyöntekijä avulla Helsingin Diakonissalaitos pyrkii muuttamaan kaupunginosan asenteita, jotta Nimbystä voisi tulla Yimby (Yes-in-my-backyard) tai jopa Wimby (Welcome-in-my-Backyard). Lähiympäristön kanssa tehdään yhteistyötä kaupunginosayhdistys Kallio-Seuran sekä Kallio-liikkeen kanssa.

Asukkaiden yksilöllinen ja yhteisöllinen tuki ovat osa yksiköissä tehtävää turvallisuutta edistävää työtä. Kaikki normaalista toiminnasta poikkeavat tilanteet raportoidaan ja ne käsitellään yhdessä asukkaiden kanssa. Häiriökäyttäytymisen ja rikollisen toiminnan osalta tehdään yhteistyötä vartiointiliike Securitaksen ja poliisin kanssa.

3 Vaikutusarviointi

3.1 Sidosryhmä 1: Asumispalveluiden asukkaat

Teot, jotka vaikuttivat sidosryhmään

Asumissosiaalinen työ

Toiminnallisten ryhmien järjestäminen

Luovan toiminnan järjestäminen

Asukkaiden osallistaminen toiminnan suunnitteluun

Koulutuksen järjestäminen

Korvaushoidon järjestäminen

Ympäristötyö

Sidosryhmän kuvaus

Rikosten ennaltaehkäisyhankkeen kohderyhmänä olivat Helsingin Diakonissalaitoksen Asumispalveluiden Alppikadun korttelin asukkaat, jotka asuvat tuetun ja tehostetun tuetun palvelun yksiköissä, käytännössä Auroratalossa, Alppikulmassa ja Naisten asumisyksikössä. Asukkaat ovat alle 65-vuotiaita, eri elämäntilanteissa olevia miehiä ja naisia, joiden taustaan kuuluu usein pitkäaikainen asunnottomuus, päihde- ja mielenterveysongelmat sekä vaikeudet sosiaalisissa suhteissa.

Sidosryhmän perustelu

Vuosina 2011-2012 Helsingin Diakonissalaitoksen asumispalveluyksiköissä toteutettiin yhdessä Itä-Suomen yliopiston kanssa laaja hyvinvointitutkimus, jonka mukaan asumispalvelujen asukkaista 76 % oli ollut vankilassa vähintään kerran. Tuomioista omaisuusrikoksia oli 21,7 %, väkivaltarikoksia 16 %, huumausainerikoksia 6,5 % ja henkirikoksia 5,7 %. Muut vankilatuomiot olivat pääosin sakon muuntorangaistuksia.

Aiemmista tutkimuksista tiedetään, että todennäköisyys rikosten uusimiseen on iso.

Tiedetään myös, että rikollinen käyttäytyminen ei pääty oman asunnon saamiseen. Tyypillinen asumispalveluasukkaan rikos on päihtyneenä tehty väkivaltarikos kaupungilla tai omaisuusrikos, jonka tarkoituksena on saada rahaa päihteiden hankkimiseen. Mikäli rikoksesta tulee yli kolmen kuukauden vankeusrangaistus, asukkaan asunto annetaan toiselle asukkaalla. Tuomion kärsittyään asukas voi kuitenkin palata takaisin asumisyksikköön, jossa hänelle järjestetään uusi asunto. Asuminen ei siis katkea vankilatuomioon. Aiemmin asunnottomat olivat usein vankila-asuntola-kierteessä, mutta tähän asiaan on siis saatu parannus. Vankilatuomioita on vuosittain noin 3-5 asumispalveluasiakkaalla. Sakkotuomioita asukkaat saavat enemmän.

Hyvinvointitutkimuksen mukaan asumispalvelujen asukkaat olivat keskimäärin tyytyväisiä kaikkeen muuhun paitsi ajankäyttöön. Kysyttäessä tarkemmin asiakkaiden toiveita heille sopivasta toiminnasta esille nousivat liikunta, viihde, luova toiminta ja toiminnalliset ryhmät (esimerkiksi ruoanlaitto). Helsingin Diakonissalaitoksella onkin

käytetty kokeiluluonteisesti useita erilaisia toiminnallisia ja luovia menetelmiä asukkaiden aktivoimiseksi ja asumisyhteisöjen vahvistamiseksi. Asiakkaat itse ovat kertoneet, että toiminta "pitää pois pahan teosta".

Vaikutustarina

Toiminnallisiin ryhmiin, toiminnan suunnitteluun ja koulutukseen osallistuneiden asukkaiden päihteidenkäyttö väheni tai he kykenivät hallitsemaan päihteidenkäyttöään paremmin. Osallistuminen toimintaan vähensi päihteidenkäyttöä, koska se tarjosi mielekkääksi koetun vaihtoehdon päihteidenkäytölle. Tämän lisäksi toimintaan osallistuminen vähensi ahdistusta, kohensi mielialaa ja elämänhalun löytymisen kautta motivoi päihteettömyyteen.

Toimintaan osallistuminen tarjosi asukkaille uudenlaisen aktiivisen toimijan roolin, jossa päihteidenkäyttö ei ole määrittelevä tekijä. Jo lyhytkestoiset matalan kynnyksen tapahtumat ja toiminnot motivoivat asukkaita vähentämään päihteidenkäyttöä tapahtumien edellä ja aikana. Yhteisövalmennus, koulutus ja työtoiminta edellyttivät pitempiaikaista sitoutumista päihteiden käytön vähentämiseen. Sekä asukkaat että henkilökunta kokivat, että säännöllisyys motivoi päihteidenkäytön hallintaan. Säännölliseen toimintaan osallistumisen onnistuminen paransi osallistujien itsetuntoa ja kykyä kestää epäonnistumisia päihteidenkäytön hallinnassa. Ryhmään kuulumisen motivoi; osallistujat eivät halunneet epäonnistua päihteidenkäytön takia ja kantoivat vastuuta ryhmän kokonaisuudesta.

Asumisen vakiintuminen ja päihteidenkäytön parempi hallinta edesauttoivat rikollisen toiminnan vähentymistä. Asunnottomana elämiseen ja päihteiden käyttöön kiinteästi liittyvä häiriökäyttäytyminen ja väkivaltaiset yhteenotot vähenivät. Toimintoihin osallistuneiden kertomuksissa hahmottui kaari, jossa asunnon saanti ja päihteiden käytön hallinta esimerkiksi korvaushoidon avulla avasi elämässä tilaa uudenlaiselle toiminnalle. Toiminnallisuus nähtiin asumisen ja päihteidenkäytön hallinnan välttämättömänä tukena ja vaihtoehtona rikolliselle toiminnalle. Rikollisesta toiminnasta luopuminen oli usein aaltoilevaa etenemistä, jota jaksottivat useat yritykset ja erehdykset.

Toimintaan osallistuminen mahdollisti oman käytöksen muutoksen. Työntekijöiden arvostava suhtautuminen vähensi tarvetta käyttäytyä uhkaavasti. Työntekijöiden ohjauksessa toteutetussa toiminnassa ja valmennuksessa oli myös mahdollista opetella uudenlaisia vuorovaikutustaitoja. Toimintaan osallistuneet asukkaat alkoivat ottaa toisia asukkaita aiempaa aktiivisemmin huomioon ja osallistua tiiviimmin yhteisön toimintaan.

Hyöty sidosryhmälle: Elämänhallinta on kohentunut

Hyödyn kuvaus

Sofie-järjestelmässä hyöty tarkoittaa sitä myönteistä muutosta, jonka arvioitava toiminta on tuottanut sidosryhmälle. Tässä kohtaa hyöty siis vastaa kysymykseen siitä millaisen muutoksen rikosten ehkäisyhankkeeseen kuuluvat teot ovat tuottaneet asumispalveluyksiköiden asukkaille.

Asumispalveluyksiköiden asukkaiden kohdalla elämänhallinnan paranemisella tarkoitetaan ensisijaisesti hallitsemattoman käyttäytymisen vähenemistä tai muuttumista hallitummaksi.

Hyödyn perustelu

Pysyvä asunto luo entisille asunnottomille lähtökohdan hallita omaa elämäänsä paremmin. Asumiseen liittyvä pyrkimys toiminnallisuuteen ja aktiiviseen asumiseen mahdollistaa sosiaalisemman elämäntavan ja voimavaraistaa asukkaat ottamaan vastuuta omasta elämästään. Tämän jälkeen on todennäköistä, että myös rikollinen toiminta vähentyy.

Vaikutus 1: Käyttäytyminen on muuttunut hallitummaksi

Vaikutuksen kuvaus

Sofie-järjestelmässä vaikutukset tarkoittavat konkreettisia ja havaittavissa olevia yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Yhteisen toiminnan avulla asukkaat oppivat sosiaalisen vuorovaikutuksen taitoja, muiden huomioon ottamista ja vastuuta omasta käyttäytymisestä. Toiminnan kautta he voivat käsitellä myös asioita ja tunteita, joita on vaikea sanallisesti käsitellä. Väkivaltainen ja haasteellinen käytös vähenee, eläminen yksikössä (yhteisössä) sujuu paremmin.

Vaikutuksen perustelu

Pitkään asunnottomana olleiden ja päihteiden käyttäjien kokemukset palvelujärjestelmästä ovat usein kielteisiä. He ovat myös kohdanneet muun väestön suhtautumisen torjuvana ja kielteisenä. Vuorovaikutus palvelujärjestelmän ja muun väestön kanssa on helposti lähtökohtaisesti ongelmallista ja häiriöaltista. Asumispalveluiden asukkailla on usein vaikeuksia säädellä omaa käytöstä ja toimia sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. Ympäröivän yhteiskunnan rakenteet ja asenteet harvoin tukevat syrjäytynyttä päihteidenkäyttäjää toimimaan yleisten normien mukaisesti ja vastaavasti syrjäytynyt voi omalla käytöksellään aiheuttaa ristiriitatilanteita. Helsingin Diakonissalaitoksen palveluissa tavoitteena on inhimillinen ja tasa-arvoinen kohtelu. Inhimillinen kohtelu ja arvostus mahdollistavat luottamuksen rakentumisen ja itsetunnon vahvistumisen. Asumisen vakiintuminen luo turvallisuuden tunnetta. Toiminnallisuus ja yhdessä tekeminen turvallisessa ja arvostavassa ympäristössä mahdollistavat toisten ihmisten huomioimisen silloinkin, kun pelkkä puhe ei riitä.

Osoitin 1: Aukkaiden ja työntekijöiden mielestä asukkaiden käytös on muuttunut myönteisemmäksi

Osoittimen kuvaus

Sofie-järjestelmässä osoittimen tehtävänä on todistaa, että vaikutus on saatu aikaan.

Asumispalveluiden asukkaan käyttäytymisen myönteistä muutosta perustellaan sillä, että haastatellut asukkaat itse kertoivat saamansa inhimillisen kohtelun muuttaneen heidän käytöstään myönteisemmäksi. Vastaavasti asumispalveluyksiköiden työntekijät kertovat oman näkökulmansa samasta asiasta.

Tiedonkeruun kuvaus

Haastattelukysymys asukkaille ja työntekijöille: 'Onko inhimillinen kohtelu muuttanut käytöstä myönteisemmäksi?'

Tulos

Työntekijä kertoi, että asumispalveluissa ja Kansalaistoiminta-areenalla on omaksuttu yhteinen, arvostava tapa toimia ja kohdata marginaalissa eläviä ihmisiä. "Tässä tilassa on kunnioitusta ja iloa. Täällä tehdään asioita eri tavalla. Positiivisesti, kannustavasti, elämänlaatua parantavalla tavalla. Kansalaistoiminta-areena on korttelin olohuone. Aukkaiden ei ole mahdollista

osallistua [yhteiskunnan] ns. normipalveluihin kuten leffat jne. Tämä johtuu omasta häpeän tunteesta ja myös oman kulttuurin johdosta kynnys osallistua normipalveluihin on korkea. Kansalaistoiminta-areenalla on pidetty tarkoituksella kynnys matalana: kukin tuo oman elämänsä mukanaan, täällä ei arvostella. Kun yksiköissä seinät kaatuu päälle, niin täällä saa tuulettaa, keskustella, osallistua ryhmiin, toimintaan. Voi osallistua myös päihtyneenä. Pahasta olosta kumpuavaan häiriökäyttäytymiseen ei täällä kuitenkaan ole tarvetta. Täällä ihmisarvoinen kohtaaminen, apu, asioiden järjestäminen ja pienenä mausteena Kansalaistoiminta-areena on omiaan vähentämään päihteiden käyttöä."

Työntekijä kuvasi yhteiskunnassa vallitsevaa yleistä asennetta seuraavasti: "Päihteitä käyttävät ja asunnottomat määrittävät helposti 'toisiksi', valtaväestön ulkopuoliseksi, pelottaviksi stigman saaneiksi hirviöiksi. Nämä hirviöt ovat myös itse pitäneet huolen stigman säilymisestä, eikä yhteiskunta ole antanut tätä anteeksi." 'Ovatko nämä niitä ihmisiä, joita lapsuudessa pelkäsin', kysyi joku harjoittelija Kansalaistoiminta-areenalla."

"Kaikilla on tarve omaan rauhaan, oman näköisen intiimin tilan hallintaan. Tämä on perustoivomus jokaisella. Miten tämä ei voisi olla vähentämättä rikollista toimintaa? Ihmisen hajalla olevan mielen tavoite on mahdollisimman hyvä olotila. Eli tasapaino arjessa tai arjesta huolimatta. Ei kukaan halua huvikseen riidellä tai kokea pahaa oloa."

Työntekijän arvion mukaan kunnioittava työtapo tuotti tulosta: "Jokin on liikahtanut sen ansioita eteenpäin. Kunnioituksen viesti on mennyt perille. Kansalaistoiminta-areenalla ollaan tiettyjen käytössääntöjen mukaan, ei rikota paikkoja tms. Kävijät saavat myös mielihyvää siitä, että homma sujuu. Ehkä yksiköissä syntyy sama ajan myötä. Kansalaistoiminta-areenalla käsitys yhteisöllisyydestä laajenee. Vahvasti uskon, että Kansalaistoiminta-areena eheyttää, vaikuttaa elämänlaatuun, toiveeseen olla yksi meistä. Toivois että yksiköiden henkilökunta löytäisi Kansalaistoiminta-areenan mahdollisuutena. Aukkaiden roolit voivat täällä olla hyvinkin erilaiset kuin yksiköissä." (H21)

Asukas sanoitti kokemuksensa samaan tapaan: "On mukava kun on kohdeltu ihmisenä. Silloin ei tee mieli tehdä paskaa. Ei oo semmonen fiilis, että on sodassa maailmaa vastaan." (H3)

Osoitin 2: Työntekijöiden mielestä asukkaiden aggressioiden ilmaukset ovat vähentyneet

Osoittimen kuvaus

Työntekijöiden kertomukset luottamuksen rakentumisen vaikutuksesta asukkaan aggressioiden ilmauksiin.

Tiedonkeruun kuvaus

Haastattelukysymys työntekijöille: 'Onko luottamuksen rakentuminen vaikuttanut asukkaiden aggressioiden ilmauksiin?'

Tulos

Kokemus asunnottomuudesta heijastuu usein epäluulona ja aggressiivisena käytöksenä muita kohtaan. Jarkko Husso ja Kimmo Saastamoinen (2012) kirjoittavat Aurorataloa käsittelevässä opinnäytetyössään, että päihteidenkäyttö vaikuttaa vaara- ja uhkatilanteiden esiintymiseen ja on usein ratkaiseva tekijä niiden syntymisessä ja ratkaisemisessa. Husson ja Saastamoisen mukaan henkilökunnan edustajat kokevat, että tilanteita on välillä mahdotonta ehkäistä ja ennakoita, ja etteivät he voi suuremmin vaikuttaa niiden esiintymiseen. Väkivalta ilmenee asumisyksikössä fyysisenä, verbaalisena, henkisenä ja omaisuuteen kohdistuvina vahingontekoina. Tilanteiden sisältö vastaa rikoksen tunnusmerkkejä ja ne ovat johtaneet muutamisissa tapauksissa poliisitutkintaan. Asumisyksikön ulkopuolisilla viranomaisilla on merkittävä rooli väkivaltatilanteiden ratkaisemisessa.

Tämän arvioinnin aineistosta nousee esiin myös toisenlainen näkökulma. Päihteidenkäytön lisäksi on tunnistettavissa tekijöitä, jotka lisäävät häiriökäyttäytymisen ja väkivallan mahdollisuutta. Esimerkiksi uuden asukkaan muuttaessa on aina konfliktin riski; uusi asukas joutuu hakemaan asemansa yhteisössä ja tämä ilmenee usein uholla tai väkivaltaisuutena muita kohtaan. (H6)

Uhkailu- ja väkivalta voivat olla myös asunnottomalle välttämättömiä selviytymisstrategioita, jotka tottumuksesta siirtyvät myös asumisyksikköön. Työntekijät on perehdytetty ja Asunto ensin –periaatteeseen, mutta asukkaita ei. Tämä ilmenee mm. siinä miten vahvasti asukkaat ajoittain vaativat toisten asukkaiden uloskirjoitusta häiriökäytösten vuoksi. (H6)

Tutustuminen asukkaisiin vähentää useimmiten uhkaavan häiriökäyttäytymisen määrää. Tähän viittaavat myös Husso ja Saastamoinen kirjoittaessaan, että "henkilökunnan tilannetaju, mahdollisten tapahtumien ennakointi ja henkilökohtainen kokemus aiempien vaara- ja uhkatilanteiden selvittämisestä keskustelemalla asukkaiden kanssa ovat kuitenkin tehokkaimpia keinoja vaara- ja uhkatilanteiden purkamisessa."

Erityisesti toimintaan osallistuneiden halu ja kyky ottaa toiset asukkaat huomioon ja välttää aggressiivista käyttäytymistä on henkilökunnan mukaan lisääntynyt. "He ovat alkaneet auttaa toisiaan, huomioimaan pienissä asioissa." (H8)

Lähdeviite

Husso, Jarkko & Kimmo Saastamoinen (2012) Väkivalta asumisen marginaalissa, Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsinki.

Osoitin 3: Asukkaiden ja työntekijöiden mielestä asukkaiden kyky käsitellä tunteita on parantunut

Osoittimen kuvaus

Asukkaiden ja työntekijöiden kertomukset siitä miten toiminta ja koulutus tarjoavat asukkaalle välineitä käsitellä ja kanavoida tunteita, joita muuten on vaikea hallita tai pukea sanoiksi.

Tiedonkeruun kuvaus

Haastattelukysymys asukailta ja työntekijöiltä: 'Onko toiminta opettanut tunteiden käsittelyä?'

Tulos

Oma tuoli -koulutukseen osallistunut Miro [nimi muutettu] (H1) kertoi, että impulsiivisesta ja ahdistuksesta johtuva väkivaltainen käytös on vähentynyt aiemmasta. "Asiat on paljon paremmin kuin puolitoista vuotta sitten ja koko ajan menee parempaan suuntaan. Olen valmis tekemään mitä vain, jos voisin kommunikoida, osallistua ja liikkua normaalisti ilman voimakasta ahdistusta ja paniikkia."

Myös työntekijät puhuivat asukkaiden pahasta olost ja ahdistuksesta; tunnemöykystä, joka purkautuu aggressiivisena ja hallitsemattomana käytöksenä. Toiminnallisuuden nähtiin lievittävän pahaa oloa tai ainakin tarjoavan kanavia käsitellä epämiellyttäviä tunteita ja suhtautua niihin uudella tavalla. Erilaiset toiminnot, kuten koulutus, yhteisöllisyys, yhdessä tekeminen, toteuttivat tätä tehtävää eri tavoin.

Oma tuoli -koulutuksessa, johon myös Miro osallistui, hankalista asioista puhuttiin ja yhdessä pohdittiin miten tilanteessa voisi edetä.

Keskustelut olivat tilannesidonnaisia eli lähtivät liikkeelle jonkun yksittäisen oppilaan kohtaamasta ongelmasta. Yleisemmällä tasolla ei koulutuksessa käsitelty aggressiivisuutta tai rikollista toimintaa. (H24)

Asumisyksikössä työntekijä havaitsi, kuinka Oma tuoli -koulutuksessa käyvät asukkaat olivat "alkaneet arvostaa itseään enemmän ja he uskaltavat eritellä tunteitaan ja purkaa ongelmiaan." (H8)

Kansalaistoiminta-areenalla toiminnallisia ryhmiä vetänyt työntekijä havaitsi, että "erityisesti miehillä toiminta auttaa usein avaamaan tunnelukkoja ja toiminnan ohessa syntyy luontevasti keskustelua aroistakin aiheista." (H5)

Kaapelivalmennuksessa asukkaat pohtivat ohjatusti omaa elämäntilannettaan sekä omien arvojensa että yhteisen vaikuttamisen kautta. Työntekijä (H19) näki miten Kaapelivalmennus vaikutti asukkaaseen henkilökohtaisella tasolla. Muutos näkyi siten, että yhteisöllisyys on näkyvissä. "Aloitin 2011 ja tilanne on muuttunut siitä paljon. Asukkaat ottavat nyt huomioon toisiaan, se näkyy yleisesti käytöksessä. Pinna kun palaa, niin kielenkäyttö on edelleen rajua. Mutta yleisesti toisen, jopa työntekijän, huomioon ottamista on enemmän. Näkyy, jos esim. joku ulkopuolinen käyttäytyy epäsovinnaisesti henkilökuntaa kohtaan, asukas tulee väliin puolustamaan. Asukas voi myös puuttua toisen asukkaan epäasialliseen käyttäytymiseen henkilökuntaa kohtaan." (H19)

Osoitin 4: Työntekijöiden mielestä asukkaiden keskinäinen huomioonottaminen on lisääntynyt

Osoittimen kuvaus

Työntekijöiden kertomukset asukkaiden keskinäisen huomioonottamisen lisääntymisestä.

Tiedonkeruun kuvaus

Haastattelukysymys työntekijöiltä: 'Miten asukkaiden keskinäinen huomioon ottaminen on lisääntynyt?'

Tulos

Kaapeli -yhteisövalmennukseen osallistunut kertoi kuinka yksilön muuttuessa muuttuu yhteisökin. Kun yksi henkilö muuttuu, ottaa muu yhteisö siihen jonkun kannan. Se voi olla positiivinen tai negatiivinen reaktio, mutta reaktio kuitenkin. Yksilö saa herätyksen ja alkaa toimia toisin, sitä mukaa muuttuu pikkujalka myös yhteisö. (H13)

Asumisyksikön työntekijä kuvaili samaa ilmiötä näin: "Koulutukseen osallistuvat asukkaat ovat

esitelleet mm. Oma Tuoli -koulutusta ja Kansalaistoiminta-areenaa sekä muuta toimintaa muille asukkaille, jonka myötä myös jotkut muut asukkaat ovat innostuneet yhdessä tekemisestä. Parhaiten tieto kaikesta toiminnasta leviää asukkaiden itsensä kertomana, puskaradion välityksellä. Nähtävissä on myös se, että asukkaat arvostavat enemmän yksikön yhteisiä aamupaloja ja he ovat hakeutuneet enemmän ohjaajien seuraan." (H8)

Toisen asumisyksikön työntekijä puolestaan kertoi, että "asukkaiden aktiivisuutta yhteisövalmennus on muuttanut. Aina on päiviä ja jaksoja, ettei aktiivisuus näy siinä arjessa. Täytyy tietysti muistaa konteksti, missä ollaan. Sen kuitenkin huomaa, että heillä on mahdollisuuksia ja potentiaalia käyttää sitä aktiivisuutta juuri yhteisöllisyyden lisäämiseen tähtäävään toimintaa. Asukas saattaa kysyä, voiko olla avuksi yms. Toisen huomioon ottaminen sekä yhteisön asukkaiden että henkilökunnan on lisääntynyt. Asukkaat ovat luoneet jossain määrin omat pelisäännöt. Meillä joissain kerroksissa on lisätty kodinomaisuutta, kukkia, mattoja, jotka ovat säilyneet. Aina on ihmisiä, jotka viihtyvät yksinään. Mutta hekin viettävät selvästi enemmän aikaa yhteisessä tilassa. Huumori ja leikkimielisyys on lisääntynyt — ihmiset osaavat nauraa jo itselleenkin." (H19)

Kaapelivalmennuksen vaikutuksia yhteisölliseen vuorovaikutukseen kuvattiin seuraavasti: "Kun Kaapeli[valmennukse]ssa tarjoutuu yksilölle uusia näkökulmia, oppii hän tuntemaan itseään paremmin ja hyväksymään itsensä. Samalla oppii myös hyväksymään erilaisuutta paremmin. Yhteisövalmennuksen käyneillä asukkailla syntyy uusi näkökulma paitsi itsen, myös yhteisöön. Kun oma itse näyttäytyy eri valossa kuin aiemmin, syntyy kiinteämpi yhteys yhteisöön. Tähän tarvitaan myös henkilökunnan panosta. Yhteinen tekeminen muuttaa näkemystä siitä, mitä on ja mitä yhteisö voi olla. Jos saa itse olla mukana suunnittelemassa asumista ja elämistä niin se muuttaa kulttuuria." (H13)

Vaikutus 2: Päihteiden käyttö on vähentynyt

Vaikutuksen kuvaus

Asukkaiden osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toiminnallisiin ryhmiin ja luovaan toimintaan sekä koulutukseen vähentää päihteiden käyttöä. Syynä on se, että mielekäs tekeminen tarjoaa vaihtoehdon päihteiden käytölle.

Vaikutuksen perustelu

Juho Saaren hyvinvointitutkimuksessa asukkaille esitettiin kysymys elämänhallinnasta suhteessa päihteisiin ja lääkkeisiin. Vuoden 2011 ja 2012 välillä ei tapahtunut merkittävää muutosta. Lähes puolella tutkimukseen osallistuneista asukkaista pysyvän asunnon saaminen johti päihteiden käytön parempaan hallintaan, mutta lähes yhtä suurella osalla käyttö pysyi ennallaan. Muutamilla asunnon saaminen kuitenkin johti päihteiden käytön hetkelliseen tai pysyvämpään lisääntymiseen. Vuonna 2011 44,7 % arvioi hallinnan parantuneen vähän tai selvästi. Vuotta myöhemmin 47,9 % arveli hallinnan parantuneen. Molempina vuosina noin 43 % arvioi hallinnan pysyneen ennallaan. 2011 asukkaista 6,4 % arvioi elämänhallinnan suhteessa päihteisiin huonontuneen selvästi. Vastaava luku vuotta myöhemmin oli 7,4 %. Asunnon saamisen jälkeen tärkeäksi teemaksi on sekä hyvinvointikyselyn että asukaspalautteiden mukaan noussut mielekkään tekemisen vähyyys. Vaikka asunnon saaminen ei automaattisesti tarkoita päihteiden käytön vähentymistä, saattaa tilanteen selkiytyminen herättää ajatuksen mahdollisuudesta tehdä asioita, jotka eivät liity päivittäiseen selviytymiseen. Toimintaan aktivoituminen ja mielekkään tekemisen löytyminen ovat vaihtoehto päihteiden käytölle. Asunnottomana elämisen edellyttämää toimeliaisuutta ei välttämättä ole helppo suunnata oman elämän uudelleen jäsentämiseen sen jälkeen kun asuminen on järjestynyt. Tästä syystä asukkaille täytyy luoda mahdollisuuksia uudenlaisten toimintamallien omaksumiseen.

Lähdeviite

Juho Saari: Asiakkaiden hyvinvointikokemuksen seuranta ja palvelujen vaikuttavuus.

Osoitin 1: Asukkaiden ja työntekijöiden mielestä asukkaiden päihteiden käyttö on vähentynyt

Osoittimen kuvaus

Asukkaiden ja työntekijöiden kertomukset siitä, että säännöllinen arkirytm, toimintaan osallistuminen ja korvaushoidossa johtivat asukkaiden päihteiden käytön vähenemiseen.

Tiedonkeruun kuvaus

Haastattelukysymykset asukkailta ja työntekijöiltä: "Onko toimintaan osallistuminen vähentänyt päihteidenkäyttöä?" ja "Onko osallistuminen

vähentänyt päihteidenkäyttöä?" sekä haastattelukysymys asukkailta: "Vähentääkö korvaushoito laittomien päihteiden käyttöä?"

Tulos

Säännöllisen toiminnan rutiininomaisuus ja sen vaatima aika mainittiin haastatteluissa päihteidenkäyttöön vaikuttavana tekijänä. "Säännöllinen rutiini päivään on Oma tuoli [-koulutukse]n hyvä puoli" (H1). "Oma tuolilta ei jää aikaa muulle toiminnalle" (H2)

Oma tuoli -koulutukseen tai työtoimintaan osallistuvat asukkaat säännöstelivät päihteiden käyttöään toiminnan aikataulujen mukaisesti. Toimintaan sitoutuneet asukkaat eivät käyttäneet päihteitä koulutuksen tai töiden aikana, vaikka se voi jatkuakin työnteon jälkeen. (H19) Työtoiminta- ja koulupäiviin valmistauduttiin pitämällä huolta siitä, että näinä päivinä ollaan kunnossa. (H19) Asukas (H2) sanoi juovansa nykyisin viikonloppuisin ja lomilla. Koulupäivinä hän halusi olla skarpina. "Kyllä Oma tuoli on vähentänyt alkoa, erityisesti arkisin kun on koulua. Ja viikonloppunakin sitä ottaa vaan muutaman, että selviää maanantaina kouluun. Sinne on kiva mennä." (H2)

Koulutukseen ja työtoimintaan osallistumisen edellytys on päihteettömyys. Tässä ne poikkeavat asumisyksiköiden ja päiväkeskuksen matalan kynnyksen periaatteella toimivista toiminnallisista ryhmistä, joissa päihtymistila on sallittu, mikäli asukas ei aiheuta häiriötä. Päihteettömyyden vaatimus asettaa toimintaan osallistujalle uudenlaisia haasteita: "Se ottaa monilla itsetunnolle, kun käännytään pois paikalta päihtymyksen takia. Asumisyksikössä päihtyneenä oleminen voi olla normi, mutta täällä koulun puolella sitä ei sallita. Monista muista paikoista poiketen Oma tuoli -koulutuksessa ei ryhmä käännä päihtynyttä pois, vaan päihtymystä siedetään ja selitetään, että tällaista sattuu. Rajaaminen jää opettajan tehtäväksi." (H24)

Säännöllisyyden lisäksi koulutus ja työtoiminta toivat toiminnallisuuteen myös kontrollin ulottuvuuden. Kontrolli ei välttämättä ollut tiukka tai ehdoton, koska päihtyneisyyttä on etenkin huumeiden osalta vaikea todeta, mutta toiminnasta väliaikaisesti tai kokonaan poissulkemisen mahdollisuus on ulottuvuus, jota asumiseen ei liitetä. "Se maailma on eri asumispalveluiden näkökulmasta kuin oppilaitoksen näkökulmasta. Oppilaitoksen esimiehillä eri näkökulma, että mitään ei tapahdu ja jos päihtyneenä, niin ilman muuta pois. Tässä joutuu kuitenkin laskemaan onko parempi antaa olla pari tuntia aamupäivästä pienessä vauhdissa

kuin käännäyttää pois. Jos olis heti koulutuksen alussa lähtenyt valvonnan ja tiukan kontrollin linjalle, olisi kaikki kunnioitus mennyt." (H24)

Kansalaistoiminta-areenan toiminnassa, ympäristökierroksilla ja Kaapelivalmennuksessa mukana ollut asukas (H11) kertoi osallistumisen vähentäneen hänen päihteiden käyttöään. "Useimmiten päihteiden käyttö johtuu siitä, että ei muka ole mitään tekemistä, mikä on syy pumpata pää täyteen kamaa. Itse käytin huumeita aika pitkälle just siitä syystä, että ei ollut muutakaan tekemistä." Säännöllinen käynti Kansalaistoiminta-areenalla on vähentänyt asukkaan päihteiden käyttöä, koska "en kehtais tulla tänne pipo himmeenä". Myös ympäristökierrokset ovat vähentäneet omaa päihteidenkäyttöä.

Tekemisen ja osallistumisen vaikutus päihteiden käyttöön ei ollut suora: "Kaapelivalmennus ei automaattisesti tee kenestäkään raitista, mutta se nostaa ihmisen elämänlaatua silloin kun hän on selvin päin ja tätä kautta päihteiden käyttö saattaa vähentyä." (H13) Asukas (H11) kokee elämänlaadun paranemisen "elämänhaluna", joka puolestaan vähentää päihteiden käyttöä. Hän haluaa elää pidempään, eikä päihteiden käyttö "yksinkertaisesti kiinnosta enää, se on niin läpikäyty juttu".

Henkilökunta arvioi toiminnallisuuden olevan hyödyllistä asukkaan kannalta: "Jokainen asukas, joka toimintaan osallistuu, hyötyy siitä omalla tavallaan. Joillain päihteidenkäyttö vähenee, joidenkin mieliala kohenee ja jotkut havahtuvat ainakin miettimään omaa päihteiden käyttöään." (H7)

Kansalaistoiminta-areenan tarjoama paikka oleskella ja tavata muita tuki työntekijän mielestä päihteiden käytön vähentämistä. "Kävijät ovat sanoneet vapaa-ajan toiminnan olevan syy olla käyttämättä alkoholia, ei tarvitse päihteitä kun on muutakin tekemistä" (H5). Työntekijän arvion mukaan ahdistuksen ja psyykkisen pahoinvoinnin vähentyessä myös tarve lievittää niitä päihteiden avulla vähenee.

Asumispalveluiden työntekijän mielestä osallistuminen Kansalaistoiminta-areenan toimintaan vähensi joidenkin asukkaiden päihteiden käyttöä selkeästi. "Asukkaat ovat saaneet uuden roolin ja heidän aktiivisuutensa on lisääntynyt ja itsetunto vahvistunut." (H6)

Säännöllisempään toimintaan osallistuneiden päihteiden käyttö oli työntekijöiden arvion mukaan pääsääntöisesti vähentynyt huomattavasti (H7). Kaikilla päihteidenkäyttö ei kuitenkaan vähentynyt: "Joillain se on jatkunut ennallaan. On myös

ilmennyt päihteiden käytön salailua, koska he arvelevat, että se ei ole oikein sallittua koulutuksen aikana." (H8)

Toiminnallisuuden vaikutuksia arvioitiin sekä asukkaiden että henkilökunnan puheissa myönteisesti. Asukkaiden ja henkilökunnan tulkinnat toiminnan ja päihteidenkäytön välisestä suhteesta erosivat toisistaan siinä, ajateltiinko toimintaan osallistumisen edeltävän päihteiden käytön vähenemistä vai kenties toisin päin. Asukkaiden haastatteluiden perusteella oli vaikea arvioida, edeltääkö kyllästyminen päihteiden käyttöön halukkuutta tarttua toimintaan, vai onko toimintaan ryhtyminen johtanut tunteeseen, että päihteiden käytöstä on saanut tarpeekseen. Henkilökunnan näkemyksissä toiminta edelsi selkeämmin päihteiden käytön vähenemistä eikä päinvastoin.

Korvaushoitolääkitys vähensi tarvetta käyttää laittomia huumeita ja rahoittaa käyttöä rikollisella toiminnalla: "Eniten näpistelyjen vähenemiseen on vaikuttanut korvaushoito Arabianrannassa. Enemmän se on vaikuttanut kuin asunnon saanti. Enää en joudu näpistelemaan kaupoista niin paljon, koska minulla ei ole tarvetta saada rahaa huumeisiin. Ennen näpistelin mm. lihaa, jonka sitten myin ja ostin saamillani rahoilla amfetamiinia. (H14)

Myös korvaushoidon yhteydessä tarjottu muu hoito vähensi rikollista toimintaa. Tästä kertoi käänteisesti asukkaan kertomus tilanteesta, jossa lääkitystä muutettiin: "Tällä hetkellä joutuu ostamaan bentsodiatsepiinit kadulta, koska hoitava lääkäri on lopettanut ko. lääkityksen. Ei haluaisi lääkkeitään kadulta ostaa, sillä siinä joutuu väistämättä tekemisiin muun rikollisuuden kanssa ja tarjolla on aktiivisesti myös laittomia huumeita, mikä lisää retkahdusvaaraa." (H1)

Osoitin 2: Asukkaiden ja työntekijöiden mielestä asukkaiden kyky sietää retkahduksia on parantunut

Osoittimen kuvaus

Asukkaiden ja työntekijöiden kertomukset siitä, että koulutuksen säännöllisyys ja pitkäjänteisyys on kasvattanut asukkaan kykyä jatkaa koulutusta retkahduksista huolimatta.

Tiedonkeruun kuvaus

Haastattelukysymys asukailta ja työntekijöiltä: 'Onko koulutus on parantanut kykyä sietää retkahduksia?'

Tulos

Tarmo (nimi muutettu) (H2) aloitti Oma tuoli -koulutuksen syksyllä. Juominen rajoittui

tissutteluun iltaisin ja viikonloppuisin. Syksyn aikana Tarmo retkahti pari kertaa ja joutui olemaan joitakin päiviä pois koulusta. Syyslukukauden loputtua Tarmo suunnitteli innoissaan kevätlukukautta. Ja yhtä innostuneena hän myös juhli syyslukukauden päättymistä sillä seurauksella, että kevätlukukauden alkaessa hän ei ollut koulunkäynnin edellyttämässä kunnossa ja halusi lopettaa sen kokonaan. Parin viikon motivoinnin ja neuvottelujen jälkeen Tarmo kuitenkin päätti jatkaa koulua. Jälkeenpäin hän tunsu erityistä tyytyväisyyttä juuri siitä, että sai käytyä koulun loppuun saakka. Se oli yksi tavoite, koska hänellä ei aiemmassa elämässään ole juuri kokemuksia asioiden loppuun saattamisesta.

Tarmo kertoi kuinka häpeän ja syyllisyyden tunne omasta retkahtamisesta olivat niin suuria, että ne tekivät palaamisen koulutukseen vaikeaksi. Asumisyksikön työntekijä tulkitse vaikeuden jatkaa keskeytynyttä toimintaa myös häpeästä ja epäonnistumisen tunteesta johtuvaksi. Tarmon mukaan opettajan kyky "vetää just oikeista nauruista" sai hänet ylittämään häpeän tunteensa ja jatkamaan koulua.

Vaikutus 3: Rikollinen käyttäytyminen on vähentynyt

Vaikutuksen kuvaus

Asunnon saaminen vähentää asunnottomuuteen liittyvää rikollisuutta ja muutakin häiriökäyttäytymistä. Yhteiseen toimintaan osallistuminen edesauttaa rikollisen käyttäytymisen vähentymistä, koska mielekäs tekeminen vähentää päihteidenkäyttöä, joka usein altistaa rikolliselle toiminnalle. Sitoutuminen ja yhdessä tekeminen lisäävät vastuunkantoa ja harjaannuttavat sosiaalisia taitoja.

Vaikutuksen perustelu

Kaikki haastatellut asumispalveluiden asukkaat olivat olleet elämänsä aikana vankilassa joko suorittamassa vankeusrangaistusta tai muuntamassa sakkorangaistuksia. Vankilassa vietetty aika vaihteli 20 vuorokauden sakon muuntorangaistuksesta 4,7 vuoden tuomioon. Haastateltavat olivat olleet vankilassa 1-17 kertaa. Rikollisen toiminnan kirjo oli laaja. Osa haastateltavista oli saanut sakkoja liikennerekkomuksista, osa oli tuomittu törkeistä väkivalta ja /tai huumausainerikoksista. Tuula Kekki on tarkastellut tutkimuksessaan 'Taparikollisuuden kulttuuriset ja rakenteelliset ulottuvuudet' huumeita säännöllisesti käyttäviä taparikollisia, joiden rikollinen toiminta on jatkuvaa. Rikosten motiiveja ja mielekkyyttä

analysoidessaan hän on huomannut, että huumeiden käyttäjät syyllistyvät monipuolisesti eri rikollislajeihin. Varsinaista erikoistumista ei ole ollut havaittavissa rikoshistorian aikana. Taloudelliset motiivit eivät ole ainoita syitä syyllistyä rikoksiin, vaan laittomin keinoin tavoitellaan myös immateriaalisia etuja, kuten jännitystä ja kaveripiirin hyväksyntää. Kekin aineistossa on vahvoja viitteitä siitä, että tekijät kokevat rikolliskulttuurin houkuttelevaksi elämäntavaksi. Konventionaalinen elämäntapa kiehdoo heitä, ja toisaalta rikollisen identiteetin myötä he ovat vieraantuneet siitä. Ennemminkin he haluavat samaistua rikolliseen vertaisryhmään ja saada siellä arvostusta. Huumeita käyttäville taparikollisille on tyypillistä valmius ottaa riskejä sekä vaikeus tai haluttomuus havaita tekojensa seurauksia. Vaikka he toimivat totutun tavan ja alakulttuurin sääntöjen mukaan, toiminta ei aina tuota mielihyvää. (Kekki 2012)

Lähdeviitteet

Kekki, Tuula (2012) Taparikollisuuden kulttuuriset ja rakenteelliset ulottuvuudet – Huumeiden käyttäjien ja poliisin tulkinnot taparikollisuudesta, Väitöskirja, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-7638-1> Väitöskirja [luettu 12.12.2013]

Saari, Juho (2012) Asiakkaiden hyvinvointikokemuksen seuranta ja palvelujen vaikuttavuus.

Osoitin 1: Asukkaiden ja työntekijöiden mielestä asukkaiden rikollinen toiminta on vähentynyt

Osoittimen kuvaus

Asukkaiden ja työntekijöiden kertomukset siitä miten oma asunto ja sen suoma oma rauha, taloudellisen tilanteen paraneminen sekä mielekäs tekeminen parantavat asukkaan elämänlaatua suuntaamalla aktiivisuuden omaan elämään ja vähentävät rikollista toimintaa. Asukkaiden kertomukset siitä kuinka säännöllinen korvaushoitolääkitys vähentää tarvetta hankkia aineita laittomasti.

Tiedonkeruun kuvaus

Haastattelukysymys asukkailta ja työntekijöiltä: "Jos rikollista toimintaa on ollut aiemmin, onko pysyvän asunnon saanti vähentänyt rikollista toimintaa?" ja "Onko osallistuminen vähentänyt rikollista toimintaa?" sekä haastattelukysymys asukkailta: "Onko korvaushoito vähentänyt rikollisen toiminnan määrää?"

Tulos

Haastateltavat kertoivat, että pysyvän asunnon saannin jälkeen rikollinen toiminta väheni

huomattavasti. Myös levottomaan ja ajelehtivaan elämäntapaan liittyvät rikolliset teot jäivät pois.

Kadulla eläminen on levotonta ja ennalta-arvaamatonta. "Kadulla sitä roikku jengin mukana. Semmosta että tulee tieto et vaik Korsosta saa jotain [päihteitä] ja sit mentiin asemalle ja sitä rataa. Siinä tuli mentyy mukaan kaikenlaiseen touhuun." (H23) "Kadul joskus ajankuluks tuli kans tehtyy juttui" (H3)

Eräs asukas mainitsi asunnottomuuden rikollisen toiminnan suurimmaksi syyksi: "Olin asunnottomana vuodet 2005–2011, jolloin majailin kavereilla, kadulla ja asuntoloissa. Kämpän puuttuminen oli suurin syy rikoksiin. Osa vankilatuomioista oli helpottavia, kun pääsi linnaan lepäämään. Linnassa oli enemmän kavereita ja tuttuja kuin siviilissä. Jos nyt joutuisi asunnottomaksi, menisin silti ennemmin linnaan kuin Hietsuun, kadulla ja asuntoloissa asuminen on hyvin raskasta. Kadulle en enää mene, linnassa on sentään lämmin ja mahdollisuus päästä myös koevapauteen ja sen myötä ehkä tukiasuntoon". (H3)

Asunnottomana ollessa yösijan löytäminen on vaikeaa ja työlästä. Käytännössä täytyy tuntea joku, jonka luokse voi mennä yöksi, tai murtautua autoihin tai rappuihin, ellei halua yöpyä ulkosalla. Tutun luona yöpyminen ei kuitenkaan ole vastikkeetonta. Asunnoton kohtaa kadun vastavuoroisuuden lait, palvelusta odotetaan vastapalvelua. "No ei kukaan ota ketään sohvalle kaveripohjalta. Kaikki tietää mitä siitä seuraa. Sää nukut siinä sohvalla ja pikku hiljaa sun reviiri alkaa kasvaa ku tavaraa rupee kertyy siihen ympärille. Ei kadulla ollessa koskaan saanu ilmaseks yösiijaa. Piti tarjota vedot tai jotain muuta, että pääsi jonku luo nukkumaan. Maksuna käyvät päihteet, ruoka ja raha. Seksipalveluilla ei yhden haastateltavan mukaan yöpymistään voi korvata." (H23)

Eräs haastateltavista korosti kadun armottomuutta ja asunnottoman haavoittuvuutta. Hän oli vältellyt asuntoloita, koska siellä "vietiin kaikki sillä aikaa ku nukku. Piti nukkua toinen silmä auki".

Oman asunnon saaminen oli rikollisen toiminnan vähenemisen kannalta tärkeänä tekijä: "Yösija maksaa aina jotakin. Ja sitä varten tarvii tehdä rötöksiä. Kun on oma asunto, ei tarvii tehdä rötöksiä yösiijan takia." (H3) Jos sopivaa tuttua ei löydy tai ei voi korvata yöpymistään, on yksi vaihtoehto murtautua sisätiloihin. "Ennen joutu murtautuu autoihin nukkumaan" (H3)

Asunnon järjestäminen saattoi myös lieventää

rikollista toimintaa: "Olen asunut Auroratalossa kaksi vuotta. Sinä aikana ei ole ollut mitään isoja juttuja, ainoastaan joitain kaljavarkauksia. Joitain juttuja on ollut myös täällä asuessa putkareissuja ja sellasia. Muutosta on tapahtunut, mutta vasta viimeisien kuukausien aikana on mennyt selvästi parempaan. (H16)

Toisilla vähenivät näpistykset: "Ennen asuntoa sain sakkoja näpistyksistä jotain kaksikymmentä kertaa vuodessa, nyt viimeisen kahden vuoden aikana olen saanut sakot ehkä viisi kertaa. Näpistyksiä tulee kuitenkin tehtyä edelleen, koska ruoka ja tupakka on niin kallista. Joudun maksamaan eläkkeestäni osan asumiskuluja eikä minulle jää käteen kuukaudessa kuin alle 500 €, joka ei riitä sekä ruokaan että tupakkaan. Ennen näpistelin myös tupakkaa, mutta nyt se ei ole enää mahdollista, kun tupakka on lukkojen takana. " (H14)

Joillakin rikollinen toiminta on loppunut kokonaan asunnon saannin jälkeen, eikä "nyt ei ainakaan tulisi mieleen tehdä rikoksia" (H11). "Kun on paikka missä olla niin ei tarvitse niin paljoa rahaa" (H9). "Ei ole tarvetta hankkia rahaa, kun on kämpä." (H15)

Oma asunto tarjosi paikan ja kiinnkohdan, jossa oli mahdollista elää toisin kuin kadulla. "Nyt kun on oma asunto ei tarvii notkuu kadulla. Saa olla omassa rauhassa." (H3)

Pysyvän asumisen myötä saattoi herätä myös ajatus välttää vankilaan uudelleen joutuminen: "Asunnon saatuani aloin lyhennellä ulosotossa olevia sakkojani, ettei tarvitsisi mennä niitä istumaan." (H14)

Henkilökunta liitti asunnon elämisen perustarpeisiin: "Kaikilla on tarve omaan rauhaan, oman näköisen intiimin tilan hallintaan. Tämä on perustoivomus jokaisella. Miten tämä ei voisi olla vähentämättä rikollista toimintaa? Ihmisen hajalla olevan mielen tavoite on mahdollisimman hyvä olotila. Eli tasapaino arjessa tai arjesta huolimatta. Ei kukaan halua huvikseen riidellä tai kokea pahaa oloa. Suurin tekijä käytökseen paranemiseen ja eheytymiseen on asunnon saaminen." (H21)

Vaikka oma asunto tarjoaa haluttaessa mahdollisuuden vetäytyä kadun rauhattomuudesta ja rikollisuuteen toimintaan ohjaavasta elämäntyylistä, ei oma tila aina tarkoita kaidalle tielle siirtymistä. "Tietyt asukkaat "ritsaa", sitä tapahtuu edelleenkin. Se on vähän sellaista mutua. Ei he siitä avoimesti puhu. Jos sitä tapahtuu, niin ei he sitä osoita. Huumeidenkäytön

osalta asukkaat huolehtivat, että henkilökunta ei sitä näe. Tekevät sen muutoin kuin henkilökunnan silmien edessä." (H19)

Asukkaista kaksi kertoi toimintaan osallistumisen vähentäneen rikollista toimintaa. Neljä toimintaan osallistuneella ei ollut aiemminkaan ollut rikollista toimintaa. Yksi kertoi rikollisen toiminnan loppuneen huumeiden käytön loputtua.

Yksittäisistä toiminnoista Oma tuoli -koulutuksen mainittiin vähentäneen omaa rikollista toimintaa (H1, H9). "Elämänsisällön lisääntyminen" (H15) tai "elämänhalu" (H11) rikollista toimintaa vähentävinä tekijöinä ovat yleisluontoisempia ja kuvailevampia.

Asukkaiden rikollisuudesta yksikön ulkopuolella ei henkilökunnalla juurikaan ollut tietoa, mutta ohjaajalla oli tuntuma siitä, että yksikössä tapahtuva rikollisuus oli toiminnan myötä ainakin muutamalla asukkaalla vähentynyt. (H8)

Korvaushoitoasukkailla laittomien pähteiden käyttö ja rahoittaminen kävi hoidon myötä tarpeettomaksi: "Rikollinen toiminta on jäänyt melkein kokonaan pois. Suurin syy on metis [metadoni]. Nyt on vaan pakollisia näpistelyjä eli jos on pakko saada vaikka saippua, niin hakee sen. Siis omaan käyttöön, ei rahan saamiseksi." (H3)

"Ei tarvi hankkii nappeja kadulta " (H1)

Vaikutus 4: Elämänlaatu on kohentunut

Vaikutuksen kuvaus

Osallistuminen toiminnallisiin ryhmiin, toiminnan suunnitteluun ja luovaan toimintaan parantaa asukkaiden elämänlaatua.

Vaikutuksen perustelu

Elämän laatu on laaja ja monimerkityksinen käsite. Tässä yhteydessä sillä tarkoitetaan kokemusta omasta ihmisarvosta, osallisuutta ja toimintakykyä ympäröivässä yhteiskunnassa. Asunnottomien tai muulla tavoin syrjäytyneiden elämänlaatua kuvataan usein huonoksi yksinäisyyden tunteen, sosiaalisten kontaktien vähyyden ja toimintakyvyn puutteiden mittareilla mitattuna. Laaja-alaisesta elämänlaadun heikentymisestä seuraaviin ihmisarvokokemuksen ja toimintavalmiuksien rapautumiseen voi vaikuttaa tarjoamalla mahdollisuutta osallisuuden ja onnistumisen kokemuksia tuottavaa toimintaa.

Osoitin 1: Asukkaiden ja työntekijöiden mielestä asukkaat ovat omaksuneet normaalin identiteetin

Osoittimen kuvaus

Asukkaiden ja työntekijöiden kertomukset siitä kuinka asunnon saaminen mahdollistaa normaalin identiteetin ylläpitämisen.

Tiedonkeruun kuvaus

Haastattelukysymys asukailta ja työntekijöiltä: "Kuinka asunnon saaminen mahdollistaa normaalin identiteetin ylläpitämisen?"

Tulos

Kadulla tai asuntoloissa asuminen on raskasta ja tekee elämän vaikeaksi. Kadulla eläessään tulee myös itse kaltoin kohdelluksi. Asunnon saaminen mahdollistaa normaalin identiteetin ylläpitämisen.

Katuelämän arki aiheuttaa käytännön ongelmia, jos ei halua erottua katukuvassa valtaväestöstä. Likaisena kulkeminen teki "ihmisenä olemisen vaikeaksi". Peseytymiseen ja vaatteiden pesuun on rajallisesti mahdollisuuksia ja haastateltava ratkaisi asian varastamalla uusia vaatteita aina tarvittaessa. "Kadulla ollessa oli koko päivän duuni olla puhtaana ja ihmisen näkönen. Joutu pöllii uusia vaatteita, että olisi puhdasta päällä kun ei ollu paikkaa missä pestä vaatteita." (H3)

"Loputtoman väsyttävää" ja omalla tavallaan ihmisyttä nakertavaa oli haastateltavan kokemus muiden samassa tilanteessa olevien ihmisten kanssa elämisestä. Asuntoloissa asumisen hän koki hyvin huonona vaihtoehtona ja kuvasi sitä näin: "Hietsussa joutuu koko ajan vahtimaan tavaroitaan ja vaatteitaan ja silti niitä pöllitään. On raskasta kun joutuu aina aamulla lähtemään pois, ja jatkuva valppaana olo on todella väsyttävää. Hietsussa heikot syödään ensin; niiden tavarat viedään ketkä eivät puoliaan pidä, vaikka luulisi ihmisten huolehtivan heikoimmista kun samassa jamassa ollaan." (H3)

Työntekijät näkivät kadulla asumisen tuottavan pahaa oloa ja rikollisuutta: "Ihmisen hajalla olevan mielen tavoite on mahdollisimman hyvä olotila. Eli olla tasapainossa arjessa tai arjesta huolimatta. Jos herätessä ei ole osoitetta, on se hyvin raskasta. Häiriökäyttäytyminen kumpuaa pahasta olost. Täällä ei siihen ole tarvetta. Ei kukaan halua huvikseen riidellä tai kokea pahaa oloa." (H21)

"Suurin tekijä käytökseen paranemiseen on asunnon saaminen. Monella myös ystävät ja omaiset ovat täällä. Vaikka moni ei varmasti myönnäkään, niin tämä [Alppikadun kortteli] on keidas heidän elämässään. Täällä on ihmisarvoinen kohtaaminen, apu, asioiden järjestäminen ja pienenä mausteena Kansalaistoiminta-areena on omiaan vähentämään päihteiden käyttöä ja rikollisuutta." (H21)

Työntekijä kertoi kodittomuuden ja kodissa elämisen välisestä kontrastista, jossa ihmisyydellä ja inhimillisyydellä on keskeinen rooli. "Asunnottomat ovat ihmisten mielissä hirviöitä, he ovat saaneet stigman. Omalla tavallaan he ovat pitäneet myös itse huolen stigman säilymisestä, eikä yhteiskunta ole antanut tätä anteeksi. Täällä, tässä tilassa on kunnioitusta ja iloa. Täällä tehdään asioita eri tavalla ja kunnioituksen viesti on mennyt perille. Jokin on liikahtanut sen ansioita eteenpäin. Kansalaistoiminta-areenalla ollaan tiettyjen käytössääntöjen mukaan, ei rikota paikkoja tms. Kävijät saavat myös mielihyvää siitä, että homma sujuu." (H21)

Työntekijä uskoi vahvasti, että kokemus inhimillisestä kohtelusta ja mahdollisuudesta itse käyttäytyä ihmisiksi vaikuttaa elämänlaatuun ja herättää toiveen olla yksi meistä. Myös mahdollisuus tavata ennestään tuntemattomia ihmisiä päiväkeskuksessa vetää kohti normaalia yhteiskuntaa. (H21)

Osoitin 2: Asukkaat ovat osallistuneet luovaan toimintaan

Osoittimen kuvaus

Kertomus siitä kuinka Kansalaistoiminta-areena tuottaa yhteistyössä Helsingin Ylioppilasteatterin ja asukkaiden kanssa teatteriesityksiä.

Tiedonkeruun kuvaus

Helsingin Diakonissalaitoksen vuosikertomuksen kuvaus Mestarit Areenalla 2012 -produktiosta.

Tulos

Kansalaistoiminta-areena ja Helsingin Ylioppilasteatteri toteuttivat Mestarit Areenalla 2012 -yhteistuotannon. Kahden teatterialan ammattilaisen vetämä, kerhomaisesti jäsentynyt teatterityöpaja oli tarkoitettu kaikille, joilla oli kiinnostusta oman ja muiden mestaruuden tutkimiseen. Entistä näyttämökokemusta ei tarvittu, tärkeintä oli kiinnostunut mieli. Työpajan

sisältämiä näkökulmia olivat muun muassa, mitä ovat sisäinen ja ulkoinen mestaruus ja mitä ristiriitaisuuksia näiden välillä on. Työskentelyn aikana käsiteltiin kysymyksiä siitä, mitä on luova ylpeys, kuinka tulla mestariksi ja kannattaako siihen edes pyrkiä.

Helsingin Diakonissalaitoksen asiakkaiden lisäksi mukana työpajassa ja esityksessä olivat myös Ylioppilasteatterin syksyn 2012 uudet jäsenet sekä luennoitsijoita urheilun ja taiteen alueilta.

Mestarit areenalla -työpaja sisälsi kahden päivän alkutapaamisen Auroratalossa. Aloitustuokion lopun jälkeen pidettiin yhdeksän muutaman tunnin pituista työpajaa. Tähtäimessä oli marraskuun lopun Mestaruusjuhlat, kabareemuotoinen esitys Helsingin Diakonissalaitoksella ja Helsingin Ylioppilasteatterissa.

Työpajojen lisäksi tuotannon työryhmä haastatteli Helsingin Diakonissalaitoksen asukkaita heidän mestaruuskokemuksistaan Alppikadulla ja Sanervakodissa. Molemmat esitykset olivat loppuunmyytyjä. Esitys sai paljon kiitosta katsojilta: "Tätä ehdottomasti lisää".

Lähdeviite

Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö (2013) Yhteiskunnallisen konsernin vuosi 2012, Vuosikertomus.

Osoitin 3: Työntekijöiden mielestä asukkaat ovat omaksuneet toimijan roolin

Osoittimen kuvaus

Työntekijöiden kertomukset siitä kuinka asukas ei enää määrity ensisijaisesti asukkaana, vaan saa toiminnan kautta aktiivisemmän roolin toimijana.

Tiedonkeruun kuvaus

Haastattelukysymys työntekijöiltä: "Miten asukkaat ovat omaksuneet toimijan roolin?"

Tulos

Työntekijät kertoivat toimintaan osallistuneiden asukkaiden omaksumien roolien muutoksesta: "Asumisyksiköiden ulkopuoliseen toimintaan (Kansalaistoiminta-areena, Oma tuoli -koulutus, Kaapelivalmennus) osallistuneet asukkaat ovat saaneet uuden roolin, heidän aktiivisuutensa on lisääntynyt ja itsetuntonsa vahvistunut." (H6)

Uusi rooli voitiin omaksua asumisyksikön ulkopuolisessa toiminnassa ja aktiivisuus voi suuntautua ulospäin. "Oma tuoli [koulutukse]ssa asukkaat ovat omaksuneet nopeasti opiskelijan roolin, ryhmäytyneet hyvin ja huolehtivat toisistaan" (H7). Kun asukkaat eivät viettäneet niin paljon aikaa yksikössä muiden talon asukkaiden

kanssa, heidän sosiaalinen verkostonsa laajeni ulospäin. (H8) Asumkaan verkostojen ja aiempien elinpiirien muuttuminen vähensi usein myös rikollisuutta ja päihteidenkäyttöä (H13).

Toiminnan kautta ihminen tulee eri tavalla näkyväksi kuin asumisen kautta. Toiminnan kautta asukkaat tunnistavat itsekkin omia voimavarojaan ja saavat niille vahvistusta sekä vertaisiltaan että työntekijöiltä. Asumkaissa oli nähtävissä aktivoitumista ja heidän mielialassaan usein kohentumista. Toiminta mahdollisti siis asukkaan roolista poikkeavan, aktiivisemmän osallistujan roolin. Tämän myötä asukkaan usko itseensä vahvistui. Uusien voimaannuttavien kokemusten myötä hän usein uskalsi lähteä mukaan muuhunkin uuteen toimintaan ja ottaa asioista enemmän vastuuta. Osallistuminen madalsi kynnystä osallistua Alppikadun korttelin ja Helsingin Diakonissalaitoksen ulkopuoliseenkin toimintaan. (H5)

Aktiivisempi rooli näkyi myös asumisyksiköissä. "Koulutukseen ja muuhun toimintaan osallistuvat asukkaat ovat sosiaalisempia, rohkeampia ja he ottavat enemmän kontaktia ohjaajiin" (H8). Osallistuminen saattaa lisätä asukkaan arjen hallintaa, jaksamista sekä omasta kodista ja hygieniasta huolehtimista (H7) Myös päihteidenkäyttö on vähentynyt. (H5)

Oma Tuoli -koulutuksen ja Kaapelivalmennuksen myötä asukkaat alkoivat arvostaa itseään enemmän. Tämä loi pohjan elämälle ja se puolestaan näkyi siten, että he uskalsivat kertoa henkilökohtaisista asioistaan enemmän ja heille heräsi ajatuksia myös omasta tulevaisuudesta ja sen suunnittelusta. Tämä oli useille asukkaille aivan uutta. (H19, H8)

Yhden asukkaan omaksuma uusi rooli heijastui muihin asukkaisiin esimerkiksi siten, että nähdessään asukkaassa muutoksen, josta tämä saattoi kokea ylpeyttä, olivat he myös innokkaita osallistumaan koulutukseen (H19). Toisaalta yhdessä yksikössä tuotiin esille asukkaan uuden roolin mahdollinen haastavuus. Uudessa roolissaan asukas voi toimia myös yhteisöä ja henkilökuntaa vastaan yhteisöllisyyttä hajottaen (H7).

Uuden aktiivisen roolin omaksumisen voimaannuttavaa vaikutusta työntekijä selitti kaikille ihmisille yhteisenä tarpeena kuulua johonkin. Kuulumisen ja osallisuuden toteutuminen eheyttää ihmisiä. Kansalaistoiminta-areenan lukuisat taide- ja kulttuuritapahtumat sekä työpajat antavat kävijöille onnistumisen kokemuksia ja iloa joka elvyttää ihmisiä myös kotona. Kävijät kokivat tärkeänä sen, että he

saivat päiviinsä tekemistä ja vertaistukea toisiltaan. Toiminnan suunnittelu ja toteutus, niistä saatavat palkkiot sekä yhteinen virkistystoiminta olivat merkittäviä tekijöitä asukkaiden arjessa ja tukivat voimaantumista. (H5)

Koulutuksen ja valmennuksen ajateltiin vaikuttavan siten, että ihmisten kyvyt ja voimavarat tulevat näkyviksi. Ihmisillä on kykyjä, jotka ovat hautautuneet "katuminän" alle. Tätä kuvasti valmennettavien kokemus omasta osaamisestaan, "Olin (aiemmassa elämässä) hyvä piirtämään." Kun tarkastellaan sitä, missä ihminen on hyvä, tulee hän näkyväksi jonain muna kuin asukkaana tai asunnottomana, ja tällä puolestaan on suuri merkitys ihmisen itsetunnolle. (H13)

Osoitin 4: Aukkaat ovat päässeet elämässä eteenpäin

Osoittimen kuvaus

Kertomus yhden asukkaan onnistuneesta päihdekierteen katkaisemisesta ja häiriökäyttäytymisen loppumisesta.

Tiedonkeruun kuvaus

Helsingin Diakonissalaitoksen vuosikertomuksessa kuvattu asukkaan onnistumistarina ja tarinaa tukeva haastattelu.

Tulos

60 vuotta täyttävä Olli on asunut sekä Alppikulmassa että Auroratalon tehostetusti tuetussa asumisessa. Hänellä on ollut runsaasti päihdeongelmia. Olli muutti aluksi Helsingin Diakonissalaitoksen tuettuun asumiseen. Myöhemmin Olli siirtyi Aurorataloon, jossa hän sai tehostetumpaa tukea asumiseensa. Aurorataloon muuton jälkeen Olli päätti raitistua. Hän aloitti Oma Tuoli -koulutuksessa ja kävi koulun menestyksekkäästi loppuun.

Olli oli aiemmin ollut työelämässä, mutta useamman vuoden tauon jälkeen hän on nyt ollut valmis ottamaan uusia askelia elämässään. Ensimmäinen suurempi tavoite oli kokeilla tulityökortin suorittamista. Olli ei päässyt kokeesta ensimmäisellä kerralla läpi. Sekään ei kuitenkaan saanut häntä luovuttamaan ja tarttumaan pulloon, vaan hän luki itsenäisesti uusintakoetta varten omassa rauhassaan koko pitkän illan, ja jo seuraavana päivänä kortti oli hänen taskussaan.

Oma Tuoli -koulun kautta järjestyi työharjoittelu Diadome Oy:ssä. Työharjoittelun Olli hoiti kunniallisesti loppuun. Harjoittelun jälkeen on neuvoteltu työpaikasta eräässä rakennusalan yrityksessä. Oma Tuoli -koulussa Olli on harjoituksen jälkeen piipahdellut mielellään, koska

siellä on ollut tutuksi tullut ryhmä ja päihteetöntä tekemistä.

Olli on erittäin tyytyväinen elämässään tapahtuneeseen käänteeseen. Korkki on pysynyt kiinni ja elämä tuntuu taas elämisen arvoiselta.

Lähdeviite

Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö (2013)
Yhteiskunnallisen konsernin vuosi 2012,
Vuosikertomus.

3.2 Sidosryhmä 2: Asumispalveluiden henkilöstö

Teot, jotka vaikuttivat sidosryhmään

Asumissosiaalinen työ

Toiminnallisten ryhmien järjestäminen

Luovan toiminnan järjestäminen

Asukkaiden osallistaminen toiminnan suunnitteluun

Koulutuksen järjestäminen

Korvaushoidon järjestäminen

Ympäristötyö

Sidosryhmän kuvaus

Asumispalveluyksiköissä työskentelee moniammatillinen henkilökunta, joka koostuu valtaosaltaan (noin 95 %) terveydenhuollon koulutuksen saaneista työntekijöistä. He ovat sairaanhoitajia, lähihoitajia, mielenterveydenhoitajia, lääkintävahtimestareita ja toimintaterapeutteja. Suurin ammattiryhmä ovat lähihoitajat, joiden tehtävänimikkeenä on ohjaaja. Lisäksi noin 5 % työntekijöistä on saanut sosiaalialan koulutuksen eli he ovat sosionomeja tai sosiaalihoitajia. Yhteensä asumispalveluissa on noin 200 työntekijää.

Sidosryhmän perustelu

Henkilöstöllä on merkittävä rooli asukkaiden aktivoinnissa ja osallistamisessa. Henkilöstön tulee antaa asukkaille tilaa ja aitoja mahdollisuuksia päästä vaikuttamaan yhteisön päätöksentekoon sekä suunnittelemaan ja toteuttamaan yhteisön toiminnallisuutta ja

käytäntöjä. Tämä edellyttää henkilöstöltä uudenlaista ajattelutapaa ja kykyä katsoa yksikköä yhteisönä, jossa toimintaa kehitetään ja toteutetaan sen tasavertaisina jäseninä. Helsingin Diakonissalaitoksella ajattelutavan ja asenteiden muutoksen työvälineenä toimii Kaapelivalmennus, joka uudistaa perinteistä henkilöstölähtöistä näkökulmaa ja vahvistaa yhteisöllisyyttä osana henkilöstön uudistuvaa ammatillisuutta.

Vaikutustarina

Kaapelivalmennus ja pyrkimys asukkaiden osallistamiseen ovat muuttaneet henkilökunnan itseymmärrystä työnsä tavoitteista ja työtavoista. Aiempi asiantuntijuutta korostava työote on väistynyt asukkaiden tehtävän yhteistyön tieltä. Asukkaiden omien voimavarojen löytäminen ja vahvistaminen ovat työn lähtökohtia laajemmin kuin mitä asiakaslähtöisyydellä ehkä yleensä tarkoitetaan.

Rikollisen toiminnan vähentämisen näkökulmasta henkilökunnan kuvaama työtapojen muutos kertoo yhtäältä siitä, että rikollisen toiminnan ehkäisy ajatellaan laajemmaksi voimavarojen käyttöönoton ja elämänhallinnan lisääntymisen kysymykseksi kuin yksittäisten rikollisten tekojen ehkäisemiseksi. Toisin sanoen osallistamisen ajatellaan vähentävän rikollista toimintaa luomalla edellytyksiä toimia toisin. Asukasryhmä huomioon ottaen tämä voi olla pitkä tie.

Toisaalta henkilökunnan haastattelut kertovat siitä, että yksilöllisen vuorovaikutuksen ja yhteisöllisen elämän painotukset tähtäävät siihen, että asumisyksiköistä ei muodostu paikkoja, joissa asunnottomuuteen ja katukulttuuriin sisältyvät negatiiviset asiat kuten rikollisuus voisivat jatkaa olemassaoloaan ilman pyrkimystä muutokseen.

Lähdeviite

Railo, Katja & Päivi Riipinen (2013) Asunto ensin: Matalan kynnyksen sosiaalista kuntoutusta Auroratalon naistyydyssä, Opinnäytetyö, Sosionomi (AMK), Sosiaalialan koulutusohjelma, Metropolia Ammattikorkeakoulu, <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201304265210> [luettu 8.4.2013].

Hyöty sidosryhmälle: Työstä on tullut vuorovaikutteista

Hyödyn kuvaus

Asumisyksiköiden kulttuuri on muuttunut yksilöorientoituneesta yhteisöorientoituneeseen. Vuorovaikutteinen asiakastyö perustuu yhtäältä vahvaan ammatilliseen osaamiseen ja toisaalta inhimilliseen vuorovaikutukseen asukkaiden ja henkilöstön välillä. Kun luottamus on vahva, myös vaara- ja uhkatilanteet vähenevät.

Hyödyn perustelu

Työntekijöillä on perinteisesti ollut suvereeni asiantuntijavalta ja vastuu asumisyksiköiden arjen sujumisesta. Viime vuosina asumispalveluissa on ollut vahva pyrkimys kehittää yksiköiden kulttuuria yksilöorientoituneesta yhteisöorientoituneeseen. Työntekijöiden suostuminen työkulttuurin muutokseen on avain koko yhteisön kasvuun: He voivat omalla asenteellaan vaikuttaa asukkaiden toimintaan mukaan lähtemiseen. Kun toiminnot kehittyvät asukkaiden toiveita vastaavaksi, heidän hyvinvointinsa lisääntyy. Tämä taas vaikuttaa suoraan koko yhteisön hyvinvointiin. Asukkaiden käyttämättömät resurssit käyttöön ottaen ja heidän kokemusasiantuntijuuttaan kuunnellen työntekijät oppivat paljon uutta.

Vaikutus 1: Asukkaiden ja henkilöstön yhteistyö on lisääntynyt

Vaikutuksen kuvaus

Läsnäolo, arvostava vuorovaikutus ja toiminnallisuus rakentavat henkilökunnan ja asukkaiden keskinäistä luottamusta. Luottamuksen vahvistuessa yhteistyö asukkaiden kanssa paranee.

Vaikutuksen perustelu

Asumisyksiköissä on noussut vahvasti esiin työntekijän ja asukkaan keskinäisen luottamuksen merkitys. Luottamus työntekijään syntyy työntekijöiden mukaan hitaasti ajan kanssa. Luottamuksen myötä asukkaat kertovat herkemmin henkilökohtaisista asioistaan. Luottamus vaikuttaa myös asukkaan haluun ottaa apua vastaan. (Railo & Riipinen 2013)

Lähdeviite

Railo, Katja & Päivi Riipinen (2013) Asunto ensin: Matalan kynnyksen sosiaalista kuntoutusta Auroratalon näistyössä, Opinnäytetyö, Sosionomi (AMK), Sosiaalialan koulutusohjelma, Metropolia Ammattikorkeakoulu,

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201304265210>
[luettu 8.4.2013].

Osoitin 1: Työntekijöiden mielestä asukkaat ja työntekijät ovat lähentyneet toisiaan

Osoittimen kuvaus

Asunto ensin -periaate haastaa työntekijät arvioimaan työtapojaan ja luomaan uusia käytäntöjä erityisryhmien asuttamisessa. Yhtäältä tämä on seurausta lupauksesta tulla toimeen haastavienkin asukkaiden kanssa ja välttää vuokrasopimuksen irtisanomista. Toisaalta pyrkimys osallistaa ja aktivoida asukkaita edellyttää uudenlaista ammatillisuutta työntekijältä.

Tiedonkeruun kuvaus

Haastattelukysymys työntekijöille: "Miten henkilöstö on kokenut erilaiset ryhmät, Kaapelin ja Kansalaistoiminta-areenan toiminnan? ja miten ne ovat vaikuttaneet omaan työhön?"

Tulos

Kaapelivalmennuksen ja aktiivisen asumisen tavoitteet muuttivat työntekijöiden käsitystä oman työn sisällöstä ja työtavoista. "Tämä vaatii työntekijältä oman ajatusmaailman muuttamista, työnkuvan miettimistä ja uskoa asukkaan onnistumiseen ja voimavaroihin. Työntekijän tulisi yhdessä asukkaan kanssa etsiä ja löytää kunkin asukkaan yksilölliset voimavarat ja vahvistaa niitä."(H7)

Työtapoja ei enää määritelty "vanhan liiton malliin" yksiselitteisesti työntekijän ammattitaidon ja siihen sisältyvän auktoriteetin perusteella. Asumispalvelutyön arjessa tämä tarkoitti työntekijän siirtymistä lähemmäksi asukasta, olemaan läsnä ja samalla tasolla asukkaan kanssa. (H19) Uudessa työtavassa korostui asukkaan tunteminen ja yksilöllisten voimavarojen tunnistaminen. Yhteistyö asukkaan kanssa tiivistyi.

Työntekoon Kaapelivalmennus vaikutti siten, että työntekijä alkoi miettiä työtä aktiivisemmin asukkaan näkökulmasta. Valmennuksen jälkeen työntekijä oli kiinnostuneempi kuulemaan asukkaiden mielipiteitä, näkökulmia ja toimintaehdotuksia yksikön asioihin. Samalla hän huomasi, että asukkaiden ajatuksista sai uusia näkökulmia myös työn haasteellisiin tekijöihin

kuten turvallisuuskysymyksiin. (H6) "Yhteisessä Kaapelivalmennuksessa työntekijät näkevät asukkaat "uudessa valossa", oppivat heistä uusia puolia ja näkevät erilaisia vahvuuksia kuin mitä asuinyksiköissä tulee ilmi." (H 5)

Henkilökunta havaitsi Kaapelivalmennukseen osallistuneiden asukkaiden olevan aktiivisempia ja osallistuvan enemmän yksikön toimintaan ja yhteisten asioiden hoitoon. He ottavat myös helpommin kontaktia työntekijöihin. Kaapelivalmennuksen synnyttämä muutos asukkaissa, osallistaminen ja aktiivisuuden lisääntyminen, edellyttävät henkilöstöltä vahvaa tukea ja aktiivista kannustusta ja rohkaisua. Kokonaisuudessaan asukkaiden aktiivinen tukeminen ja kannustaminen vaati paljon työtä ja se on enemmän kuin perustyö. (H8)

Käytännössä tämä tarkoitti mm. sitä, että asukkaiden sitouttaminen oli haasteellista ja heitä täytyi jaksaa kannustaa ja rohkaista sitkeästi ja paljon. Tämä vaati työntekijältä paitsi oman ajatusmaailman muuttamista ja työnkuvan miettimistä myös uskoa asukkaan onnistumiseen ja voimavaroihin. Tavoitteeksi asetettiin se, että työntekijä yhdessä asukkaan kanssa etsii ja löytää asukkaan yksilölliset voimavarat ja vahvistaa niitä. (H7)

Työntekijän oppiminen tarkoitti mm. sitä, että näkee sen, minkälainen toiminta ja osallistuminen on kullekin asukkaalle sopivaa. Mikäli asukkaalle antaa liikaa vastuuta tai painostaa toimintaan, joka ei sillä hetkellä ole voimavarojen mukaista, on suuri riski, että asukkaan osallistuminen loppuu. Henkilökunnan täytyy antaa asukkaalle myös mahdollisuus epäonnistua, sillä yksikin kriisi asukkaan elämässä voi hetkellisesti romuttaa asukkaan kuntoutumisen. (H7, H8)

Kokonaisuudessaan Kaapelivalmennus innosti laajempaan ja syvempään perspektiiviin siihen mistä omassa työssä on kyse. Myös "usko ihmiseen" virisi henkiin; kun arjen työssä helposti korostuu toisto ja toistaminen, aukesi valmennuksen myötä ulottuvuus myös eteenpäin. (H6)

Vaikutus 2: Väkivallan uhka asumisyhteisössä on vähentynyt

Vaikutuksen kuvaus

Suurin osa työntekijöistä työskentelee asiakastyössä. Asumispalveluyksiköiden asukkaat ovat vaativia ja haasteellisia, mutta tavoitteena on silti taata työntekijöille turvallinen ja motivoiva työpaikka.

Vaikeista päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivät asukkaat turvautuvat väkivaltaan ongelmantilanteiden ratkaisemiseksi. Asumispalveluyksiköissä on asukkaiden välistä sekä asukkaiden henkilökuntaan kohdistamaa väkivaltaa. Osallistuminen toimintaan ja vastuunotto asukas yhteisön jäsenistä vähentävät yksiköissä esiintyvää väkivaltaa.

Vaikutuksen perustelu

Työpaikkaväkivalta sosiaali- ja terveysalalla on ollut kasvussa 1980-luvulta alkaen. Työpaikkaväkivallalla tarkoitetaan tapahtumia, joissa henkilöä loukataan sanallisesti, uhataan tai pahoinpidellään työhön liittyvissä oloissa, jotka suoraan tai epäsuorasti vaarantavat hänen turvallisuutensa, hyvinvointinsa tai terveytensä. Erityisesti sosiaalialan työntekijöitä kuormittaa työssään asiakkaiden moniongelmaisuus ja väkivaltatilanteiden uhka. (Antikainen-Julkunen 2007, 18) Konfliktitilanteista, jonka kohteena on asukas tai henkilökuntaan kuuluva, käytetään yleisnimitystä vaara- ja uhkatilanne. Vaara- ja uhkatilanne on voinut sisältää fyysistä, henkistä ja verbaalista väkivaltaa.

Vaara- ja uhkatilanne -käsite pitää sisällään sekä oletettavan vaaralliset ja uhkaavat tilanteet että tosiasiallisesti toteutuneet ja vakavia seuraamuksia aiheuttaneet tilanteet. Työpaikkaväkivallan muotoja ovat kiinnipitäminen, töniminen, huitominen, lyöminen, potkiminen, sylkeminen, pureminen, raapiminen, ampuma-, terä-, tai lyömäaseen käyttö, henkeen ja terveyteen kohdistuva uhkailu, seksuaalinen lähentely ja ahdistelu, julkinen nöyryyttäminen ja nolaaminen, oikeustoimilla tai julkisuudella uhkailu sekä läheisten uhkailu.

Vaara- ja uhkatilanteista laaditaan raportti, jossa kuvaillaan tilanne, tilanteen syntyyn vaikuttaneet asiat ja pohdinta mahdollisista toimenpiteistä, joilla vaaratilanne olisi voitu ehkäistä. Vaara- ja uhkatilanteet dokumentoidaan työntekijän ja asukkaan oikeusturvan vuoksi sekä työturvallisuuslain jatkuvaan seurantaan perustuvan vaatimuksen nojalla (Työturvallisuuslaki 738/2002, 8§). Vaara- ja uhkatilanteiden dokumentoinnin ja analysoinnin avulla kehitetään konfliktitilanteiden ennaltaehkäisyä ja jälkiselvittelyä sekä muuttaa työkäytäntöjä.

Osoitin 1: Raportoidut vaara- ja uhkatilanteet Alppikulman yksikössä ovat vähentyneet vuodesta 2011 kevääseen 2013

Osoittimen kuvaus

Henkilökunnan tekemien vaara- ja uhkatilanneilmoitusten (VUT) määrän kehitys.

Tiedonkeruun kuvaus

Alppikulman vaara- ja uhkatilanneilmoitusten tilasto vuosilta 2011-12.

Tulos

Alppikulmassa tehtyjen vaara- ja uhkatilanneilmoitusten määrä laski vuoden 2011 tammikuusta, jolloin yksikkö perustettiin. Vuonna 2011 tehtiin 53 uhkailuun ja väkivaltaan liittyvää ilmoitusta (paloturvallisuuteen liittyvät ilmoitukset eivät ole luvussa mukana). Vuonna 2012 ilmoituksia oli 40. Vuonna 2013 toukokuun loppuun mennessä oli tehty 7 ilmoitusta, kun edellisenä vuonna vastaavana ajanjaksona ilmoituksia oli 22.

Tarkempaa sisällöllistä analyysia vaara- ja uhkatilanneilmoituksista ei tehty. Ensimmäinen puoli vuotta yksikön perustamisen jälkeen oli vaara- ja uhkatilanneilmoitusten määrästä päätellen vilkkainta aikaa (heinäkuun loppuun mennessä 41 vaara- ja uhkatilanneilmoitusta). Sen jälkeen tapahtuneesta rauhoittumisesta osa selittyy tiettyjen asukkaiden siirtymisellä toiseen yksikköön tai vankilaan. Haastatteluiden perusteella voidaan myös sanoa, että osa rauhoittumisesta selittyy asukkaiden kotiutumisella, toisiinsa ja henkilökuntaan tutustumisella.

3.3 Sidosryhmä 3: Viranomaiset

Teot, jotka vaikuttivat sidosryhmään

Ympäristötyö

Sidosryhmän kuvaus

Poliisin ja pelastuslaitoksen tehtäviin kuuluu asukkaiden aiheuttamien vaaratilanteiden ja häiriökäyttäytymisen välitön selvittäminen. Häiriöiden seuraukset kuormittavat oikeuslaitosta, vankeinhoitolaitosta ja vakuutuslaitoksia.

Sidosryhmän perustelu

Asumispalveluiden asukkaat ovat sidosryhmän

palveluiden suurkuluttajia. Yhteisenä intressinä on vaikuttaa asukkaiden palveluiden käyttöön ennaltaehkäisevästi vähentämällä häiriökäyttäytymisen ja rikollisen toiminnan määrää.

Hyöty sidosryhmälle: Viranomaispalveluiden tarve on vähentynyt

Hyödyn kuvaus

Viranomaisten hälytystehtävien määrä vähenee palvelunkäyttäjien elämän tilanteen rauhoittuessa.

Hyödyn perustelu

Asunnottomat tyypillisesti käyttävät suhteellisesti suuren osuuden viranomaispalveluita

Vaikutus 1: Häiriökäyttäytyminen on vähentynyt

Vaikutuksen kuvaus

Palveluiden käyttäjien elämänlaadun parantuminen näkyy aiempaa vähäisempänä häiriökäyttäytymisenä.

Vaikutuksen perustelu

Asunnottomiin yhdistetään usein tavanomaista enemmän häiriökäyttäytymistä.

Osoitin 1: Poliisin mielestä Auroralosta ja Alppikulmasta tulevien hälytysten määrä on vähentynyt verrattuna yksiköiden perustamisajankohtaan

Osoittimen kuvaus

Poliisi arvioi miten hälytystehtävien määrä asumisyksiköissä ja niiden lähiympäristössä on kehittynyt.

Tiedonkeruun lähde

Poliisin ennaltaehkäisevän toiminnan toimintalinjan esimiehen haastattelu

Tulos

Poliisin hälytystehtävien perusteella voidaan tarkastella yhtäältä asumisyksiköiden ympäristön rauhottomuutta ja toisaalta poliisin tehtäviä asumisyksiköiden järjestyksen ylläpidossa. Asukkaiden ympäristössä aiheuttamista häiriöistä on vaikea tehdä tarkkoja ja luotettavia arvioita, koska poliiseit tehtävät rekisteröidään tapahtumapaikan osoitteen mukaan. Tällöin ei poliisin kirjaamista ympäristön häiriöistä voi

päätellä, asuuko tekijä Helsingin Diakonissalaitoksen asumisyksiköissä vai ei. Yleisesti voidaan kuitenkin sanoa, että Kallion seudulla ns. porrasteikkujen määrä on vähentynyt. Myös "metsien miesten" eli asunnottomien aiheuttamat työtehtävät ovat vähentyneet.

Asumisyksiköiden osoitteesta tulleet hälytykset voidaan laskea, mutta niistä ei ole tilastoa käytettävissä. Näyttää kuitenkin vahvasti siltä, että Auroratalon hälytykset ovat vähentyneet huomattavasti alkuaikojen määrästä. Edelleen jos verrataan Villa Novaan (nykyinen Alppikulma) 4-5 vuotta sitten, hälytysten määrä on selvästi pienempi. Poliisin arvion mukaan Auroratalosta ja Alppikulmasta tulevien hälytysten määrä on vähentynyt luultavasti sen vuoksi, että henkilökunta on nyt paremmin koulutautunutta ja toimintamallit ovat selkiytyneet.

Väkivalta ja uhkailu ovat yleisimmät syyt kutsua poliisi asumisyksiköihin. Asumisyksiköiden sisällä tapahtuvaan muuhun rikolliseen toimintaan kuten alkoholin myyntiin tai huumekauppaan on poliisin näkökulmasta hankala puuttua. Poliisin voi olla vaikea saada tarpeeksi todisteita rikollisesta toiminnasta voidakseen tehdä esimerkiksi kotietsinnän. Vaikeutena on myös henkilökunnan hoidollinen suhde asukkaisiin, mikä estää rikollisesta toiminnasta ilmoittamisen. Poliisin vähäiset resurssit puolestaan ohjaa poliisia keskittymään ns. kilomiehiin eli varsinaisia käyttäjiä isompiin tekijöihin.

3.4 Sidosryhmä 4: Lähiympäristö

Teot, jotka vaikuttivat sidosryhmään

Ympäristötyö

Sidosryhmän kuvaus

Helsingin Diakonissalaitos sijaitsee Alppikadulla Kallion kaupunginosassa. Samanaikaisesti kun Kallio on tunnettu leipäjonoista, pornokaupoista ja päiväkaljoittelusta, se on perinteisesti mielletty moni-ilmeiseksi ja moniarvoiseksi kaupunginosaksi, jossa siedetään erilaisuutta. Nykyisin Kalliossa asuu paljon opiskelijoita, nuoria aikuisia ja taiteilijoita. Aluetta leimaavat hyvät kulkuyhteydet, pienet asunnot, kivijalkakaupat ja keskiolukuppilat.

Helsingin Diakonissalaitoksen

yhteistyökumppaneita alueella ovat

- 1) oman pihapiirin toimijat (Helsingin Diakonissalaitoksen asukkaat, asiakkaat ja henkilökunta, Helsingin Diakoniaopiston ja Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijat, erityispäiväkeskusten kävijät, vapaaehtoiset
- 2) kaupunginosaseurat kuten Kallio-liike ja Kallio-Seura
- 3) Kallion, Vallilan ja Sörnäisten asukkaat ja vieraat
- 4) yritykset kuten lähikauppa Siwa ja Yliopiston Apteekki
- 5) sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakkaat ja potilaat
- 6) alueella liikkuvat asunnottomat miehet ja naiset, jotka ovat asiakkaina esimerkiksi A-klinikkasäätiön terveysneuvontapisteissä, Kalliolan settlementin kansalais- ja vertaistukitoiminnassa sekä Pelastusarmeijan asuntoloissa ja avohuoltoasemalla.

Sidosryhmän perustelu

Asumisyksiköiden välittömässä ympäristössä on asuintaloja ja yrittäjiä, jotka ovat arjessa tekemisissä asumisyksiköiden asukkaiden kanssa. Asumispalveluita vastaavien palveluiden perustaminen kohtaa usein vastusta ympäristön taholta. Pelätään häiriökäyttäytymisen ja rikollisuuden lisääntymistä. Pysyvän asumisen onnistumisen ja osallisuuden kokemuksen kannalta on kuitenkin tärkeää luoda toimiva vuorovaikutussuhde ympäristön eri toimijoiden välille. Lähiympäristövaikutusten arvioinnissa on huomioitava sekä asumisyksiköiden vaikutus yleiseen kaupunkikuvaan Kalliossa että eri toimijoiden kokemukset yhteistyöstä Helsingin Diakonissalaitoksen asumisyksiköiden kanssa.

Asukkaat voivat aiheuttaa ympäristössä ongelmia, kuten häiriökäyttäytymistä, epäsiisteyttä, päihteiden käyttöön liittyvien tarvikkeiden jättämistä kaduille ja puistoihin sekä näpistelyä kaupoissa. Näitä pyritään ehkäisemään ja korjaamaan ympäristötyöllä. Tavoitteena on koko alueen turvallisuus ja rauhallisuus. Helsingin Diakonissalaitos pyrkii työskentelemään ympäristön kanssa kiinteästi ja avoimesti. Kaikki häiriötapahtumat selvitetään riippumatta siitä liittyvätkö ne suoraan asumisyksiköiden asukkaisiin. Ympäristön kanssa luodaan luottamukselliset välit, jotta päästään vastakkainasettelusta yhteistyöhön.

Ympäristötyön lisäksi suhteita lähiympäristöön rakennetaan kaikille avoimen taide- ja kulttuuritoiminnan avulla. Tavoitteena on, että Alppikadun kortteli on monien eri yleisöjen kohtaamispaikka, joka mahdollistaa erilaisten ihmisten ja erilaisuuden kohtaamisen ja edistää

osaltaan moniarvoisuuden ja tasa-arvon toteutumista sekä sosiaalisen etäisyyden vähenemistä väestöryhmien välillä.

Vaikutustarina

Lähikauppa Siwan Myymäläpäällikön mukaan rikollinen käyttäytyminen Siwassa rauhoittui kevään 2013 aikana. Vartija on jouduttu kutsumaan apuun noin kolme kertaa päivässä näpistelyn tai uhittelun takia, mutta yleisesti ottaen tilanne mennyt parempaan suuntaan.

Kertomuksessa korostuvat ajan myötä kehittyneet suhteet: Helsingin Diakonissalaitoksen asumisyksiköiden asukkaat ja ympäristöyöntekijä ovat käyneet tutuiksi, jolloin näpistysten estäminen ja selvittäminen on helpompaa. Siwasta otetaan mieluummin yhteyttä suoraan Helsingin Diakonissalaitokseen kuin poliisiin, koska poliisitutkinta on aikaa vievää ja näpistetty tavara saadaan usein takaisin nopeammin suoraan tekijältä itseltään tai Helsingin Diakonissalaitoksen ympäristöyöntekijän avulla.

Myymäläpäällikön mukaan asumispalveluasukkaat kontrolloivat toisiaan: vanhat asukkaat saattavat jäädä kassan viereen pelailemaan rahapeliä nähdäkseen kuinka uusi asukas toimii kaupassa. He haluavat varmistaa, ettei uusi asukas pilaa heidän mainettaan.

Poliisin näkemys asunnottomuuden aiheuttamien poliisitehtävien vähenemisestä Kalliossa kertoo siitä, että asumisyksiköiden vaikutus on ollut yleistä järjestystä rauhoittava.

Vastaavasti Kallio-liikkeen yhteistyö Helsingin Diakonissalaitoksen kanssa on vähentänyt liikkeen toimijoiden ennakoluuloja. He kertovat arvostavansa Helsingin Diakonissalaitoksen asennetta siinä, että kaikki saavat osallistua järjestettävään toimintaan päihdeongelmasta huolimatta.

Hyöty sidosryhmälle: Turvallisuuden tunne lähiympäristössä on vahvistunut

Hyödyn kuvaus

Lähiympäristön turvallisuuden tunne on vahvistunut kun

- 1) *asumispalveluasukkaiden häiriökäyttäytyminen ja rikollisuus alueella on vähentynyt,*
- 2) *kaupunkilaiset ovat saaneet nopean vastauksen avunpyyntöihinsä häiriötapauksissa riippumatta siitä onko häiriön aiheuttaja asumispalveluyksikön asukas, ja*
- 3) *kaupunkilaiset ovat tutustuneet asumispalveluyksiköiden asukkaisiin ja toimintaan kaikille avoimissa tilaisuuksissa Alppikadun korttelissa.*

Tuttuus on luonut turvallisuutta.

Hyödyn perustelu

Oma asuinalue koetaan yleensä turvalliseksi, vaikka ulkopuolisten mielikuvat saattaisivat olla aivan toisenlaiset. Ihmiselle itselleen on tarpeen selittää oma asuinalue hyväksi ja turvalliseksi, mikä voi osaltaan selittää näitä tuntemuksia. Toiseksi tätä selittää se, että usein kaupunkipelko on pelkoa jotakin vierasta ja arvaamatonta kohtaan. Erilaisuudesta johtuvaa pelkoa syntyy esimerkiksi eri sosiaaliryhmien välille.

Ihminen ei välttämättä tunne oloaan turvalliseksi vaikka turvattomuuden tunnetta aiheuttavat tekijät poistettaisiin, eristettäisiin tai vartioitaisiin. Sen sijaan turvallisuuden tunnetta voidaan lisätä sosiaalisten suhteiden ja toiminnan avulla siinä tilassa, jossa turvattomuuden tunnetta esiintyy.

Lähdeviite

Aalto-korkeakoulusäätiö (2010) Taustatietoa: Rikoksen pelko ja turvattomuus, Turvallinen kaupunki.fi -sivusto, www.turvallinenkaupunki.fi [luettu 3.7.2013].

Vaikutus 1: Fyysinen ja sosiaalinen epäjärjestys on vähentynyt

Vaikutuksen kuvaus

Häiriökäyttäytyminen ja epäsiisteys asumispalveluyksiköiden lähiympäristössä on vähentynyt.

Vaikutuksen perustelu

Tietyt elementit ympäristössä voidaan tulkita merkeiksi mahdollisista vaaroista, ja ne voivat laukaista kaupunkilaisissa pelon. Näitä ovat esimerkiksi merkit fyysisestä ja sosiaalisesta epäjärjestyksestä. Fyysisestä epäjärjestyksestä kertovat esimerkiksi roskat, erityisesti päihteidenkäyttöön tarvittavien välineiden löytyminen kaduilta ja puistoista. Häiritsevä käyttäytyminen kuten juopottelu, huutelu ja levottomat naapurit taas viittaavat sosiaaliseen epäjärjestykseen. Epäjärjestys viestii kontrolloimattomuudesta.

Lähdeviite

Aalto-korkeakoulusäätiö (2010) Taustatietoa: Rikoksen pelko ja turvattomuus, Turvallinen kaupunki.fi -sivusto, www.turvallinenkaupunki.fi [luettu 3.7.2013].

Osoitin 1: Poliisin ja sosiaaliviraston lähityöntekijän mielestä häiriökäyttäytyminen asumisyksikön lähiympäristössä on vähentynyt

Osoittimen kuvaus

Lähiympäristön toimijat arvioivat onko asumispalveluyksiköiden toiminta vaikuttanut asunnottomuuden näkyvyyteen julkisissa tiloissa.

Tiedonkeruun kuvaus

Helsingin kaupungin sosiaaliviraston lähityöntekijänhaastattelu sekä poliisin ennalta ehkäisevän toiminnan toimintalinjan esimiehen haastattelu.

Tulos

Helsingin kaupungin sosiaaliviraston lähityön (H22) mukaan aiemmin asunnottomina olleiden ihmisten kiinnittyminen asumisyksiköihin rauhoittaa julkisia tiloja. Asumistoiminnan alkamisen jälkeen muutos on ollut silmiinpistävä koko kaupungin mittakaavassa, mutta etenkin Helsinginkadulla, Tokoinrannassa ja Kalliossa ylipäättään. Sosiaaliviraston lähityöntekijät aloittivat ennen päivänsä herättelemällä nukkuvia Tokoinrannassa. Nykyisin Tokoinrannassa ei nukuta, vaan istutaan penkeillä ja ollaan kaikessa rauhassa.

Asunnon saanti on vähentänyt tarvetta "hengata". On paikka minne tulla ja mennä. Tärkeä osuus on myös sillä, miten asumisyksiköissä ja niiden läheisyydessä puhutaan ja puututaan häiriöihin painottamalla sitä, että ollaan kotiympäristössä ja se edellyttää tiettyä käytöstä. Tämä on selkeä muutos aiempaan lähtökohtaan häätää häiritsevä ihminen pois. Myös Oma tuoli -koulutus on vähentänyt selkeästi yksittäisten ihmisten häiriökäyttäytymistä.

Sosiaaliviraston lähityö saa yrityksiltä, päiväkodeista, Kallio-Seurasta ja yksittäisiltä ihmisiltä yhteydenottoja häiriökäyttäytymisestä. Usein kyse on juoppoporukoista, jotka ovat pelottavia ja luovat turvattomuuden tunnetta, tai päihteidenkäyttöön tarvittavien välineiden löytymisestä puistoista. Näitä häiriöitä on kuitenkin harvoin mahdollista liittää asumisyksiköiden asukkaisiin.

Poliisin (H20) mukaan Kallion yleinen turvallisuus ja katukuva on muuttunut myös siten, että lapsiperheitä on muuttanut alueelle ja he ovat

jääneet asumaan Kallioon. Kaupunginosaa voidaan siis pitää vetovoimaisena ja turvallisena kaupunkiympäristönä.

Osoitin 2: Aukkaiden mielestä asukkaiden vastuunotto lähiympäristöstä on lisääntynyt

Osoittimen kuvaus

Asukkaiden kertomukset siitä kuinka heidän vastuunottonsa lähiympäristöstä on lisääntynyt.

Tiedonkeruun kuvaus

Asukkaan kertomus haastattelun yhteydessä.

Tulos

Asukas (H11) kertoi osallistuvansa Kansalaistoiminta-areenan toimintaan 3-4 krt viikossa. Hän osallistui Helsingin Diakonissalaitoksen ympäristötyöntekijän ympäristökierroksiin oman ja muiden ihmisten sekä eläinten turvallisuuden vuoksi. "Pitää osata ajatella myös muita: ruiskujen ja neulojen heittäminen ympäristöön on idiotismia", jota vastaan hän haluaa taistella.

Vaikutus 2: Rikollinen toiminta lähialueen yrityksissä on vähentynyt

Vaikutuksen kuvaus

Lähikauppa Siwa sijaitsee Wallininkujalla noin 300 metrin päässä Alppikadun asumisyksiköistä. Asukkaiden tekemiä tyypillisiä rikoksia ovat näpistelyt.

Vaikutuksen perustelu

Pysyvä asuminen ja taloudellisen tilanteen vakiintuminen vähentää tarvetta varastaa tarpeeseen tai hankkia elantoa rikollisella toiminnalla. Osallistuminen toimintaan tarjoaa mielekästä tekemistä arkeen, jolloin rikollinen toiminta ajanvietteenä menettää merkitystään.

Osoitin 1: Lähikaupan myymäläpäällikön mielestä näpistelyt lähikauppa Siwassa ovat vähentyneet

Osoittimen kuvaus

Lähikauppa Siwan työntekijä arvioi kaupassa tehtyjen näpistelyjen määrän kehitystä.

Tiedonkeruun kuvaus

SIWA:n myymäläpäällikön haastattelu.

Tulos

Tilanne SIWAssa rauhoittui kevään 2013 aikana. Vartija kutsuttiin apuun arviolta kolme kertaa

päivässä näpistelyn tai uhittelun takia, mutta yleisesti ottaen tilanne meni parempaan suuntaan.

Myymläpäällikkö oli oppinut vuosien varrella tuntemaan Helsingin Diakonissalaitoksen asukkaita. Alppikadun korttelin asukkaissa on 5-6 asukasta, joiden kanssa hän on "sukset ristissä". Kaikista hankalista asiakkaista ei kuitenkaan tiedä asuvatko he Alppikadun asumisyksiköissä vai jossain muualla.

Näpistysten määrään vaikuttaa suuresti se kuka on töissä. Tietty myyjät tuntevat asiakkaat ja puuttuvat jämäkästi näpistelyyn. Näpistysaikeissa saapuvat asiakkaat katsovat ovelta ja kääntyvät pois, jos kassalla on tuttu myyjä. Hankaliksi tiedetyiltä asiakkailta saatetaan myös estää pääsy kauppaan.

Näpistysten määrää on luultavasti vähentänyt myös se, että osa vartijoista ja Helsingin Diakonissalaitoksen ympäristötyöntekijä tunnistavat tekijät ja voivat käydä puhuttelemassa häntä. SIWAsta otetaan tarvittaessa suoraan yhteyttä ympäristötyöntekijään, joka auttaa tunnistamisessa ja asian selvittelyssä. SIWAsta ei enää juuri oteta yhteyttä poliisiin, koska se on aikaa vievää ja näpistetty tavara saadaan usein takaisin nopeammin suoraan tekijältä itseltään tai Helsingin Diakonissalaitoksen ympäristötyöntekijän avulla.

Useimmin SIWAsta näpistellään olutta ja makkaraa. Tupakan varastaminen loppui, kun tupakat siirrettiin lukittuihin kaappeihin. Järjestelmällisempää rahan hankintaa on tiettyjen tuotteiden varastaminen tilauksesta, esimerkiksi 30 metwurstipakettia kerralla tilauksen tehneelle pienyrittäjälle.

Myymläpäällikön kertomuksessa korostuivat ajan myötä kehittyneet suhteet Helsingin Diakonissalaitoksen asukkaisiin ja työntekijöihin: sekä asukkaat että ympäristötyöntekijä ovat tuttuja, jolloin näpistysten estäminen ja selvittäminen on helpompaa.

Asukkaiden välistä kontrollia kuvasi kertomus siitä, kuinka vanhat asukkaat jäivät kassan viereen pelailemaan rahapeliä nähdäkseen kuinka uusi asukas toimii kaupassa. He halusivat nähdä, ettei uusi asukas pilaa heidän mainettaan.

Vaikutus 3: Asumispalveluiden ja ympäristön toimijoiden vuorovaikutus on tiivistynyt

Vaikutuksen kuvaus

Vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa luo turvallisuutta. Vuorovaikutus voi olla satunnaista ja perustua arkisiin toimiin, kuten asioiminen kaupassa, tai se voi olla säännöllisempää ja perustua yhteisölliseen toimintaan. Tällöin kyse voi olla esimerkiksi Alppikadun korttelissa yhdessä asukasyhdistyksen kanssa järjestettävästä tilaisuudesta.

Vaikutuksen perustelu

Yhteisöllisyys lisää luottamusta ihmisten välillä. Yhteisöllisessä yhteisössä toisista välitetään. Positiivinen uteliaisuus näkyy naapurivälittämisenä, siinä että ihmiset ovat kiinnostuneita toistensa asioista. Asukkaiden ja henkilökunnan toiminta ympäristössä yhteistyössä alueen muiden toimijoiden kanssa vahvistaa osallisuuden tunnetta. Asukas kokee kuuluvansa aiempaa tiiviimmin laajempaan asumisympäristöön. Toiminnan vaikutuksesta asukkaat ja ympäristön asukkaat ja toimijat tutustuvat toisiinsa. Tutuus helpottaa kanssakäymistä.

Lähdeviite

Aalto-korkeakoulusäätiö (2010) Taustatietoa: Rikoksen pelko ja turvattomuus, Turvallinen kaupunki.fi -sivusto, www.turvallinenkaupunki.fi [luettu 3.7.2013].

Osoitin 1: Kallio-liike on järjestänyt tapahtumia Alppikadun korttelissa

Osoittimen kuvaus

Kallio-liikkeelle tarjottiin tiloja ja resursseja käyttöön ja he järjestivät yhdessä Helsingin Diakonissalaitoksen kanssa kaikille avointa toimintaa Alppikadun korttelissa. Nämä tapahtumat synnyttivät uudenlaisia yhteyksiä asumisyksikön asukkaiden ja lähiympäristön välille.

Tiedonkeruun kuvaus

Kahden Kallio-liikkeen toimijan haastattelu yhteistyöstä Helsingin Diakonissalaitoksen kanssa.

Tulos

Kallio-liikkeen ja Helsingin Diakonissalaitoksen yhteistyö oli aktiivista ja ollut Helsingin Diakonissalaitoksen ulkopuoliselle toimijalle positiivinen kokemus. Helsingin Diakonissalaitos teki aktiivisesti ehdotuksia yhteistyön muodoista ja tarjonnut piha-alueitaan ja kirkkoa Kallio-liikkeen käyttöön. Kallio-liikkeellä ei ollut omia tiloja käytössään ja mahdollisuus käyttää esimerkiksi Helsingin Diakonissalaitoksen keittiötä oli tervetullutta. "Hienoa kun Helsingin Diakonissalaitos on tarjonnut yhteistyömahdollisuutta ilman tiukkoja ehtoja." (H12)

Yhteistyön avulla Kallio-liike myös tavoitti sellaisia ihmisiä, jotka eivät käytä sosiaalista mediaa. "Korttelikeittiössä olen tavannut asukkaita, ja osa heistä on ollut avustamassa meitä" (H18)

Kallio-liikkeessä yhteistyö Helsingin Diakonissalaitoksen kanssa laajensi myös omaa käsitystä Helsingin Diakonissalaitoksesta ja ennakkoluulot ovat vähentyneet. "Koen Helsingin Diakonissalaitoksen arvot samanlaisiksi kuin omani ja arvostan Helsingin Diakonissalaitoksen asennetta siinä, että kaikki saavat osallistua, päihdeongelmasta huolimatta." (H12)

"Helsingin Diakonissalaitoksen vastuu- ja johtamiskysymykset ovat jonkun verran yllättäneet, mutta mitä enemmän on tehnyt yhteistyötä sitä enemmän on oppinut kuinka Helsingin Diakonissalaitoksessa toimitaan. On hienoa, että on vielä joku paikka, jossa tehdään ns. pyyteetöntä työtä ihmisten parissa, jotka eivät ole niin sanotusti kiinnostavia." (H18)

Osoitin 1: Kalliolaisia on tullut mukaan asumispalveluiden vapaaehtoistoimintaan

Osoittimen kuvaus

Kallio-liikkeen edustajat toimivat Helsingin Diakonissalaitoksella vapaaehtoisina.

Tiedonkeruun kuvaus

Kallio-liikkeen toimijan haastattelu vapaaehtoistoiminnasta Helsingin Diakonissalaitoksella.

Tulos

Kallio-liikkeen edustajien haastatteluissa nousi esille se, että Helsingin Diakonissalaitoksen

toiminnassa on vielä helpompi olla mukana yksityishenkilönä kuin liikkeenä. Molemmat haastateltavat olivat tehneet yhteistyötä Helsingin Diakonissalaitoksen vapaaehtoistoiminnan koordinaattoreiden kanssa.

Vapaaehtoistyön tekeminen yksityishenkilönä poikkesi virallisemmasta yhteistyöstä ilmeisesti kahdesta syystä. Ensinnäkin asioiden sopiminen ja järjestäminen oli vapaaehtoisena mutkattomampaa kuin Kallio-liikkeen edustajana. Toisekseen vapaaehtoistoiminnassa henkilökohtainen halu auttaa ja Helsingin Diakonissalaitoksen asiakasryhmä kohtaaavat toisensa suuremmin. Asumispalveluissa vapaaehtoiset ovat esimerkiksi parturoineet asukkaiden hiuksia ja osallistuneet yhteisiin tapahtumiin, kuten pöytätennisturnaus.

"Ihminen, joka haluaa osallistua vapaaehtoistoimintaan, saa Helsingin Diakonissalaitoksen kautta ryhmän, joka on vapaaehtoistoiminnan tarpeessa. Ei tarvitse mennä kadulle etsimään 'autettavia'. Vapaaehtoistoiminnassa saa niin paljon enemmän kuin itse antaa." (H18)

3.5 Sidosryhmä 5: Helsingin Diakonissalaitos

Sidosryhmän kuvaus

Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö on lähes 150-vuotias yleishyödyllinen toimija, joka tarjoaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja sekä näiden alojen koulutusta. Helsingin Diakonissalaitoksen konsernin muodostavat säätiö ja sen kokonaan omistamat yhtiöt. Säätiön omaa toimintaa ovat Diakoniapalvelut, Koulutuspalvelut (Helsingin Diakoniaopisto), Kehittämispalvelut sekä Sisäiset palvelut. Kiinteistötoimintaa ja työllistämispalveluita varten on perustettu sosiaalinen yritys, Diadome Oy. Säätiön tytäryrityksistä merkittävimmät ovat Diacor terveyspalvelut Oy ja Helsingin Diakonissalaitoksen Hoiva Oy. Säätiöllä ja sen palvelutoimintaa harjoittavilla tytäryhtiöillä on kaikilla yhteiskunnallisen yrityksen merkki. Vuonna 2012 konsernin palveluksessa oli noin 1600 henkilöä ja konsernin toiminnan volyymi oli 142 miljoonaa euroa.

Nyt käsillä oleva hanke asemoitui asumispalveluihin, joka on säätiön suurin palvelualue. Sen toiminnan volyymi vuonna 2012 oli 14,5 miljoonaa euroa ja siellä työskenteli 237 henkilöä. Se tarjosi 539 asuntoa, jotka on tarkoitettu syrjäytyneille ja perusasumispalvelujen ulkopuolelle jääneille ihmisille, joilla on asumiseen liittyvien ongelmien lisäksi myös nykyinen tai entinen päihdeongelma, mielenterveysongelma sekä ongelmia sosiaalisissa suhteissa.

Sidosryhmän perustelu

Hanke toteuttaa Helsingin Diakonissalaitoksen aktiivisen kansalaisuuden strategista ohjelmaa. Aktiivinen kansalaisuus tarkoittaa kansalaistoimintamallien ja vapaaehtoistoiminnan kehittämistä, sekä osallisuutta, toiminnallisuutta ja työllistämistä edistävien toimintamallien kehittämistä säätiön kaikilla palvelualueilla.

Asumispalvelut toteuttavat kaikissa yksiköissä Asunto ensin -periaatetta. Sen mukaisesti asunto on – päämäärän sijasta – lähtökohta ja perusedellytys onnistuneelle sosiaaliselle kuntoutumiselle. Asumispalveluyksiköissä onkin kyetty menestyksekkäästi asuttamaan kadulla tai muuten epäinhimillisissä olosuhteissa eläneitä moniongelmaisia pitkäaikaisasunnottomia.

Vuonna 2012 Helsingin Diakonissalaitoksen Asumispalveluissa panostettiin asukkaiden mielekkään arjen rakentamiseen toimettomuuden vastapainoksi. Haasteena oli ja on edelleen, miten saada esille asukkaiden omat voimavarat tukemaan asumisen onnistumista. Nyt käsillä oleva rikosten ennaltaehkäisyhanke on ollut osa tätä työtä.

Hyöty sidosryhmälle: strategiset tavoitteet ovat toteutuneet asumispalveluissa

Hyödyn kuvaus

Heikossa yhteiskunnallisessa asemassa olevien ihmisten toimintaedellytysten parantaminen on yksi Helsingin Diakonissalaitoksen strategisista tavoitteista. Asumispalvelut toteuttaa osaltaan säätiön aktiivisen kansalaisuuden ohjelmaa. Rikosten ennaltaehkäisyhankkeessa on kehitetty sosiaalisen kuntoutumisen toimintamalleja, joiden avulla säätiö voi jatkossa paremmin saavuttaa tavoitteensa yhteiskunnallisen vaikuttajana.

Vaikutus 1: Perustehtävässä on onnistuttu Vaikutuksen kuvaus

Helsingin Diakonissalaitoksen arvoihin kuuluu ihmisarvoisen huomisen rakentaminen heikoimmassa asemassa oleville ihmisille.

Vaikutuksen perustelu

Asumispalveluissa toteutettavan asunto ensin -periaatteen mukaan asunto on oikeus, jota ei tarvitse ansaita. Asuminen ei edellytä elämäntapa muutosta, mutta asumissosiaalisen työn ja aktivoinnin avulla asukkaille tarjotaan mahdollisuus parantaa toimintakykyään.

Osoitin 1: Aktiiviseen kansalaisuuteen ohjaavat toimintamallit ovat kehittyneet

Osoittimen kuvaus

Osallisuutta, toiminnallisuutta ja työllistymistä edistävät toimintamallit yhdessä kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan kanssa edistävät aktiivista kansalaisuutta asumispalveluissa. Marginaalissa elävien toimintakyvyn onnistunut palauttaminen edellyttää toiminnan pitkäjänteisyyttä. Hankkeissa kehitettyjen toimintamallien juurtuminen osaksi Asumispalveluiden rakenteita on osa Helsingin Diakonissalaitoksen strategisen tavoitteen toteutumista.

Tulos

Kaapeli -valmennuksessa vahvistettiin asukkaiden ja työntekijöiden yhteistyötä siten, että molemmat osallistuvat nykyään samaan valmennukseen. Valmennukset toteutettiin aiemmasta poiketen yksiköittäin, mikä puolestaan lisäsi osallisuutta oman asumisyksikön toimintaan.

Oma tuoli -koulutusta päätettiin jatkaa ensimmäisen vuoden kokeilun jälkeen.

Kansalaistoiminta-areena jatkoi ja laajensi päiväkeskustoimintaansa. Yhteistyö Ylioppilasteatterin ja Dolce -tanssiryhmän kanssa jatkui. Vuonna 2013 aloitettiin Moottori -hanke, jonka tavoitteena oli lisätä asukkaiden mahdollisuuksia liikuntaan ja edistää terveellistä elämäntapaa.